

VLAAMS PARLEMENT

ZITTING 1995-1996

17 JULI 1996

ONTWERP VAN DECREET

tot goedkeuring van het Verdrag tussen de Vlaamse Gemeenschap in het Koninkrijk België en het Koninkrijk der Nederlanden inzake de samenwerking op het gebied van cultuur, onderwijs, wetenschappen en welzijn, ondertekend in Antwerpen op 17 januari 1995

HOORZITTING

met een aantal vertegenwoordigers van de taalkundig-culturele sector

VERSLAG

namens de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden uitgebracht door de heer Fred Dielens

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Jef Sleeckx.

Vaste leden : de heren Leo Cannaerts, Paul Deprez, Freddy Sarens, Herman Suykerbuyk, Hugo Van Rompaey ;

de heren Karel De Gucht, Jacques Laverge, Stefaan Platteau ;

de heren Fred Dielens, Patrick Hostekint, Jef Sleeckx ;

de heren Luk Van Nieuwenhuysen, Karim Van Overmeire ;

de heer Paul Van Grembergen ;

mevrouw Cecile Verwimp-Sillis.

Plaatsvervangers :

de heren Herman Candries, Paul Dumez, Jef Van Looy, Marc Van Peel, Johan Weyts ;

de heren Jacques Devolder, Jaak Gabriels, Didier Ramoudt ;

de heer Jacques Timmermans, mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh, de heer Tuur Van Wallendael ;

de heren Christian Verougstraete, Emiel Verrijken ;

mevrouw Nelly Maes ;

de heer Johan Malcorps.

Zie :

86 (BZ 1995)

– Nr. 1 : Ontwerp van decreet

– Nr. 2 : Verslag

**Als genodigden uit de taalkundig-culturele sector namen
aan de hoorzitting deel :**

– De heer Frans DAEMS :

Hoogleraar Nederlandse toegepaste taalkunde en didac-
tie UFSIA en UIA

Voormalig voorzitter (1993-1995) en lid van de Raad
voor Nederlandse Taal en Letteren van de NTU

– De heer André DE BEUL :

Voormalig parlementslid

Algemeen voorzitter Algemeen Nederlands Verbond

– De heer Jozef DELEU :

Afgevaardigd-bestuurder van de Vlaams-Nederlandse
"Stichting Ons Erfdeel" en hoofdredacteur van het ge-
lijksnamige tijdschrift

– Mevrouw Nel VAN DER HEIJDEN-ROGIER :

Lid hoofdbestuur Algemeen Nederlands Congres

– Mevrouw Diane VERSTRAETEN :

Directeur-generaal administratie Externe Betrekkingen

DEEL 1 : MORGENSESSIE.**VOORZITTER : De heer Jef Sleenckx**

– De vergadering wordt geopend om 10.03 uur.

De voorzitter : Dames en heren, de vergadering is geopend.

Ik wil de geachte genodigden welkom heten. Deze hoorzitting over het cultureel akkoord tussen Vlaanderen en Nederland is de eerste parlementaire activiteit die in het nieuwe Vlaams Parlementsgebouw plaatsvindt, hoewel de officiële opening van dit gebouw pas op 16 maart 1996 plaatsheeft. Heel wat collega's drongen er immers op aan om, niettegenstaande de eventuele ongemakken, deze specifieke hoorzitting in het nieuwe, bijna voltooide parlementsgebouw te laten plaatsvinden. Ongetwijfeld heeft een en ander te maken met de symboolwaarde van dit gebouw. Wij kunnen dus wel degelijk spreken van een historische parlementaire activiteit, gezien deze vergadering de allereerste parlementaire activiteit is in het nieuwe Vlaams Parlementsgebouw.

In het kader van de bespreking van het ontwerp van decreet houdende goedkeuring van het verdrag tussen de Vlaamse Gemeenschap in het Koninkrijk België en het Koninkrijk der Nederlanden inzake de samenwerking op het gebied van cultuur, onderwijs, wetenschappen en welzijn, ondertekend te Antwerpen op 17 januari 1995, waaromtrent door de minister-president reeds op 6 december 1995 een inleiding werd gegeven, achtten de commissieleden het absoluut noodzakelijk om – vooraleer tot de algemene bespreking van het ontwerp over te gaan – enkele personen die zich meer dan verdienstelijk hebben gemaakt op het terrein, te horen. Dit teneinde met de nodige kennis van zaken het ontwerp te kunnen bespreken. Daarom hebben wij enkele vooraanstaanden uit de culturele wereld, die ieder een onmiskenbare verdienste hebben op het terrein, uitgenodigd om hier vandaag het woord te voeren.

Die mensen zijn : de heer Jozef Deleu, afgevaardigd-bestuurder en hoofdredacteur van de Vlaams-Nederlandse "Stichting Ons Erfdeel" ; mevrouw Diane Verstraeten, directeur-generaal van de administratie Externe Betrekkingen ; de heer Frans Daems, hoogleraar Nederlandse toegepaste taal-kunde en didactiek Nederlands aan de UFSIA en de UIA, voormalig voorzitter van de Raad voor Nederlandse Taal en Letteren van de Nederlandse Taalunie ; de heer André De Beul, algemeen voorzitter van het Algemeen Nederlands Verbond en voormalig parlements-lid ; en mevrouw Nel Vanderheijden-Rogier, hoofdbestuurslid van het Algemeen Nederlands Congres. De laatste spreker zal zich wat later bij ons voegen.

Elke spreker krijgt een dertigtal minuten om zijn referaat te houden. Deze namiddag krijgen de commissieleden de gelegenheid om vragen te stellen aan de verschillende sprekers. Volgende week zullen wij in besloten commissie de algemene bespreking voortzetten en zo mogelijk al overgaan tot stemming van het ontwerp van decreet.

De heer Deleu heeft het woord.

De heer Jozef Deleu : Mijnheer de voorzitter, dames en heren, ik wil u danken voor de gelegenheid die mij wordt geboden om hier een aantal zaken naar voren te brengen. Ik vind met u dat het een belangrijk symbool is dat de eerste bijeenkomst die hier plaats mag hebben er een is over de betrekkingen tussen Nederland en Vlaanderen. Ik hoop dat dit voor het gebouw en zijn bewoners in de toekomst inspirerend mag zijn.

Ik heb een kleine tekst opgemaakt die uit vier stellingen en twee voorstellen bestaat. Ik ga ervan uit dat wij vanmiddag, indien nodig, over deze stellingen zullen kunnen praten. Ik zou het ten eerste op prijs stellen als wij vanmiddag ook over de voorstellen zouden kunnen praten.

Ik begin met de eerste stelling. De Nederlandse historicus Brands heeft over zijn landgenoten geconstateerd dat zij "bijziend zijn in onze tijd". Daarmee bedoelde hij dat Nederlanders blijven laboreren aan een onverwerkte en negatieve beeldvorming over Duitsland en Frankrijk, landen die zij overigens grote arrogantie verwijten. Met België, dat op zijn beurt Nederland arrogantie verwijt, hebben Nederlanders het moeilijk sinds 1830.

Ik kom bij de tweede stelling. In navolging van de historicus Brands zou men wat de Vlamingen betreft kunnen stellen dat zij niet zozeer "bijziende zijn in onze tijd", maar vooral onverschillig staan tegenover hun Nederlandse, Franse en Duitse burens. De meerderheid van de Vlamingen is weinig geïnteresseerd in buitenlandse cultuurpolitiek. Overleven is de leuze.

De jongste tijd wordt echter in toenemende mate nerveus gereageerd als Nederlandse, Franse en Duitse bedrijven gaan participeren in onze industriële en economische bedrijvigheid. Voor de burger is dat het meest overtuigende bewijs van het feit dat ons land nauwe banden heeft met zijn burens en dat de verwevenheid ermee verder toeneemt.

Dan ben ik aanbeland bij de derde stelling. De Vlaamse historicus Jo Tollebeek, werkzaam aan de universiteit te Groningen, poneert dat de bilaterale relaties tussen Nederland en België volgens een vast patroon verlopen. In periodes van Europese onrust tonen beide landen zich solidair. Tijdens de tweede wereldoorlog werd in Londen de Benelux geboren. Na de oorlog kwam onder druk van het particulier initiatief meer culturele samenwerking tot stand. In 1980 werd de intergouvernementele Taalunie opgericht.

De Vlaams-Nederlandse samenwerking voltrekt zich nu zonder romantische illusies. Haar propagandisten weten dat de gemeenschappelijke taal niet de hele cultuur uitmaakt. De oude clichés blijven echter overeind. Mede daardoor blijven de relaties moeilijker dan men op het eerste gezicht zou denken.

Tenslotte is er de vierde stelling. Onze beide landen hebben een vooraanstaande rol gespeeld bij het tot stand komen van de Europese Unie. Tot op heden behoren zij tot de harde kern van de landen die de Europese Unie verder wil uitbouwen. De grote meerderheid van de burgers en de politici in onze landen blijft, ondanks kritische geluiden, de mening toegedaan dat de Europese Unie de geprefereerde ruimte moet blijven waarin onze toekomst zich kan ontwikkelen.

Die schaalvergroting roept bij velen pleinvrees op. Dat resulteert in een nieuwsoortig provincialisme, waarin herkenbaarheid en nestwarmte centraal staan. De spanning die daaruit voortvloeit, moet, waar mogelijk, creatief worden benut. Nederland en Vlaanderen hebben grote gemeenschappelijkheid in taal, cultuur en geschiedenis. De gemeenschappelijkheid van belangen, die daaruit voortvloeit voor beide landen, is evident en moet nauwkeurig worden omschreven. Voor de verdediging van die gemeenschappelijke belangen in Europa en daarbuiten moet een cultuurpolitiek op korte en lange termijn worden ontworpen. Het instrumentarium dat hiervoor onontbeerlijk is, moet worden opgezet. Zonder serieuze financiële middelen kan geen resultaat worden geboekt.

In toenemende mate groeit zowel in Nederland als in Vlaanderen de overtuiging dat opkomen voor gemeenschappelijke belangen ook de garantie insluit voor de beveiliging van typisch Nederlandse en typisch Vlaamse belangen.

Ik kom nu tot de voorstellen.

Ik wil het eerste voorstel even toelichten. De federalisering van België biedt de gemeenschappen de mogelijkheid om zelf initiatieven te nemen op het vlak van de externe betrekkingen. Het op 17 januari 1995 tot stand gekomen verdrag inzake de samenwerking op het gebied van cultuur, onderwijs, wetenschappen en welzijn tussen Nederland en Vlaanderen vormt een ruim kader voor meer gestructureerde samenwerking. Het bestaan zelf van dit verdrag is een belangrijk politiek feit. Om te voorkomen dat het verdrag een slapend bestaan gaat leiden, moet onmiddellijk aandacht worden besteed aan de opdracht en de samenstelling van de Gemengde Nederlands-Vlaamse Commissie die de motor moet worden van dit verdrag. Deze commissie zou in meerderheid moeten bestaan uit personen uit het veld, generalisten die geen spreekbuis zijn van een bepaalde sector of een pressiegroep.

Daarna moet worden overgegaan tot het in kaart brengen van de voornaamste structurele knelpunten die een gemeenschappelijk beleid belemmeren. Voorts moeten de prioriteiten worden opgesteld. Studieactiviteiten zullen hierbij onontbeerlijk zijn. Ten slotte moet de relatie tot de Taalunie worden vastgesteld, die in toenemende mate activiteiten ontwikkelt. Ook belangrijk is het maken van een nauwkeurige taakomschrijving.

Ten slotte moeten de beide regeringen voor de uitvoering van het Cultureel Verdrag een ernstig budget ter beschikking stellen.

Ik kom tot het tweede voorstel. De invulling van het Cultureel Verdrag moet gebeuren door de Gemengde Commissie. Het Cultureel Verdrag moet echter vooral gevoed worden door organisaties en particulieren die al jarenlang actief zijn op het vlak van de samenwerking en die bijgevolg beschikken over ervaring dienaangaande. Wie vertrouwd is met de vele bestaande vormen van samenwerking en uitwisseling, weet dat het Cultureel Verdrag nog meer mensen samen moet brengen en nog meer initiatieven gezamenlijk op gang moet helpen brengen.

Er is al een hele weg afgelegd. Van deze afgelegde route moet gebruik worden gemaakt. Het bestaande mag bijgevolg niet over het hoofd worden gezien. Door het instellen van een Cultureel Verdrag, hoe belangrijk ook, wordt de culturele samenwerking tussen Noord en Zuid niet uitgevonden. Ze bestaat al, maar in ontoereikende mate.

Het Cultureel Verdrag is een breed kader waarin iedere vorm van culturele samenwerking gesitueerd moet kunnen worden. Het lijkt niet aangewezen hierbij beperkend op te treden, maar wél stimulerend. Dat betekent dat de gemengde commissie die zich concreet bezig houdt met de uitwerking van het verdrag voortdurend terug moet vallen op de deskundigen in het veld, die op de hoogte zijn van de bestaande initiatieven.

Het Cultureel Verdrag zal slechts succesvol zijn als het ook gedragen wordt door de instellingen en de personen die nu al de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen concreet vorm geven.

Concreet luidt dit voorstel dus als volgt. De overheid in beide landen moet precies geïnformeerd zijn over de problemen, de mogelijkheden en de perspectieven van het veld.

Daarom lijkt het aangewezen om de twee jaar – afwisselend in Nederland en Vlaanderen – een algemene conferentie voor culturele samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen te organiseren. Deze conferentie zou, over verschillende secties, samengesteld uit deskundigen uit beide landen, concrete aanbevelingen moeten doen aan de gemengde commissie ter intensivering van de culturele samenwerking in de breedste zin.

Bij de tweejaarlijkse algemene conferentie moeten zoveel mogelijk werkvelden uit de brede culturele wereld worden betrokken. Daarom moet gedacht worden aan afzonderlijke secties, bestaande uit bijvoorbeeld in totaal 14 leden – 7 Nederlandse en 7 Vlaamse – en geleid door een voorzitter en een secretaris-verslaggever, uit hun midden gekozen. Die secties van 14 leden zouden vooral moeten bestaan uit deskundigen, afkomstig uit het werkveld, en uit enkele ambtenaren.

De werkvelden die in ieder geval in aanmerking komen om in afzonderlijke secties te worden behandeld, zijn onder meer : taal en taalpolitiek (onder leiding van de Taalunie) ; letteren en vertaalbeleid ; theater, muziek, beeldende kunsten ; uitgeverij, boekhandel, bibliotheekwezen ; schrijvende pers, televisie, radio, nieuwe media ; onderwijs, wetenschapsbeleid ; volksontwikkeling, volkscultuur, cultureel erfgoed, leefmilieu en grensverkeer.

De algemene conferentie zou minimaal 3 dagen moeten duren. Het moet de bedoeling zijn de paar honderd deelnemers zoveel mogelijk in de gelegenheid te stellen om persoonlijke contacten te leggen. De ervaring leert dat veel initiatieven die in de loop van de voorbije jaren op het vlak van de samenwerking tot stand zijn gekomen, teruggaan op persoonlijke contacten.

Aangezien Brussel niet alleen de hoofdstad is van Vlaanderen, maar ook van België en Europa, lijkt het wenselijk dat de eerste algemene conferentie voor de culturele samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen in deze stad plaats zou vinden, bijvoorbeeld in de lente van 1997.

Dit is mijn verhaal, in vier stellingen en twee voorstellen. Wat ik als afgevaardigd-bestuurder en hoofdredacteur van de Stichting Ons Erfdeel onderneem en mee help stimuleren is u welbekend. Ik blijf deze namiddag ter beschikking voor het beantwoorden van vragen.

De voorzitter : Mevrouw Verstraeten heeft het woord.

Mevrouw Diane Verstraeten : Mijnheer de voorzitter, dames en heren, 17 januari 1995 werd een historische datum in de annalen van de Vlaamse politieke geschiedenis. Het was de dag waarop Vlaanderen op basis van gelijkwaardigheid een nieuw cultureel verdrag sloot met Nederland. Tegelijk werd er die dag een punt gezet achter de lange onderhandelingen over de verdieping en de verruiming van de Westerschelde. Ook vandaag is het een historische dag : voor de eerste keer vergaderen we in het nieuwe gebouw van het Vlaams Parlement.

Voor het nieuwe akkoord vonden de culturele betrekkingen tussen Vlaanderen en Nederland plaats in het raam van de bepalingen van het cultureel akkoord tussen België en Nederland van 16 mei 1946. Ik zou een overzicht willen geven van de verwezenlijkingen en de werking van het oude Belgisch-Nederlands cultureel akkoord, om dan achteraf een aantal voorstellen te formuleren voor de samenwerking in het kader van het nieuwe Nederlands-Vlaams cultureel akkoord.

In de jaren tachtig groeide er een nieuwe oriëntatie in de culturele samenwerking met Nederland. De samenwerking vond steeds meer rechtstreeks en spontaan plaats tussen de

instellingen in het veld. Daarnaast ontstonden nieuwe mogelijkheden van samenwerking via internationale organisaties. De gemengde commissie van het cultureel akkoord ging meer en meer fungeren als een platform waar de internationale samenwerking werd gecoördineerd en gestimuleerd op terreinen waar er zich hiaten bevonden.

De opeenvolgende Belgische staatshervormingen, die de gemeenschappen en gewesten een grotere autonomie gaven, hebben met zich meegebracht dat het buitenland voortaan rechtstreeks, zonder de omweg te moeten maken via het Belgische niveau, met de Vlaamse Gemeenschap kan praten en afspraken kan maken over tal van materies : niet alleen cultuur en onderwijs, maar ook leefmilieu, openbare werken, economische aangelegenheden, enz.

Dientengevolge werden (vanaf 1983) aparte vergaderingen van de drie gemeenschappen met Nederland gehouden. Vlaanderen vergaderde vaker met Nederland dan met de twee andere gemeenschappen. In deze belangrijke periode voor de Vlaams-Nederlandse betrekkingen stond de Vlaamse delegatie onder leiding van Johan Fleerackers (1978-1989).

Een hernieuwde belangstelling voor de Vlaams-Nederlandse samenwerking groeide ook bij de politici. In het Vlaams Parlement werd op 28 juli 1986 de "motie-Suykerbuyk" goedgekeurd, die Nederland bovenaan de lijst zet voor de internationale betrekkingen van Vlaanderen. De Nederlandse Tweede Kamer keurde op haar beurt op 10 maart 1987 de "motie-Nuis" goed, die stelde dat "de samenwerking met de Vlaamse cultuurgemeenschap vanwege het gemeenschappelijke taal- en cultuurbeleid van grote betekenis is", en de regering verzocht "deze overweging tot gelding te brengen in haar internationaal beleid, zowel bilateraal, als multilateraal".

In de periode tot 1995 verdienen drie punten bijzondere aandacht : de samenwerking op het vlak van onderwijs, het Vlaams Cultureel Centrum De Brakke Grond en de gezamenlijke Vlaams-Nederlandse manifestaties in het buitenland.

Zoals daarnet reeds naar voor gebracht, heeft Vlaanderen een lange traditie van onderwijssamenwerking met Nederland. In 1990 leidde dit tot het sluiten van het eerst GENT-akkoord (GENT = Geheel Nederlands Taalgebied). Daarna werden ook nog het GENT II-akkoord en het GENT III- of GENT BREED-akkoord gesloten.

Er is ook overleg tussen Nederland en Vlaanderen met de aangrenzende Länder Nordrhein-Westfalen, Niedersachsen en Bremen. Het is de bedoeling de afstemming te bevorderen en te komen tot één grote onderwijsruimte. Momenteel zijn de voorstellen voor concrete samenwerking hoofdzakelijk gericht op het hoger onderwijs en het onderwijskundig onderzoek. Deze aspecten kwamen bij het opstarten van de GENT-akkoorden eveneens eerst aan bod. Deze samenwerking biedt echter kansen voor verdere ontplooiing op andere terreinen.

Met de Russische Federatie sloten Nederland en Vlaanderen in 1991 een trilateraal onderwijsakkoord. Die samenwerking heeft met erg beperkte middelen geleid tot zeer interessante resultaten, waardoor Vlaanderen een voorbeeldrol kan vervullen ten aanzien van andere landen.

Met de invoering van culturele autonomie voor de gemeenschappen werd het mogelijk een Vlaams cultureel centrum in het buitenland op te richten. In Amsterdam werd het pand "De Brakke Grond" aangekocht en op 23 mei 1981 geopend als eerste Vlaams cultureel centrum in het buitenland. Het doel van dit centrum is tweeledig : ten dienste staan van alle gemeenschappelijke Nederlands-Vlaamse activiteiten en be-

kendheid geven aan de Vlaamse kunst en cultuur in Nederland.

De Brakke Grond, dat het enige cultureel centrum van Vlaanderen is in het buitenland, heeft zijn bestaansrecht in het hartje van Amsterdam in de loop van de afgelopen jaren bewezen. Het centrum leverde de voorbije jaren een treffend bewijs van efficiënte culturele uitwisseling op het vlak van de podiumkunsten.

Ten slotte wil ik het hebben over de gezamenlijke culturele manifestaties in het buitenland. De samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland is van belang binnen de grenzen van het taalgebied, maar ook daarbuiten. In beide gevallen is het duurzamer en efficiënter dingen samen te doen. Buiten het taalgebied denk ik dan vooral aan de gezamenlijke toeristische promotie op bepaalde buitenlandse markten en het opzetten van culturele manifestaties in het buitenland.

Wat dat laatste betreft hebben Vlaanderen en Nederland samen een aantal zeer interessante projecten gerealiseerd.

Ik denk aan de Frankfurter Buchmesse 1993 en Liber 1995. De Vlaams-Nederlandse presentatie op beide boekenbeurzen is in brede kringen zeer positief beoordeeld. Op beide manifestaties waren er veel bezoekers, veel nieuwe Nederlandse titels in vertaling, en grote belangstelling van de pers.

Ook de gezamenlijke deelname aan de Biënnale van Venetië (1995) mag zeer geslaagd genoemd worden. Vlaanderen en Nederland verzorgden op deze biënnale samen een tentoonstelling die de naam droeg van "Among others – Onder anderen". Hiervoor werd samengewerkt tussen de Vlaamse administratie Kunst en de Nederlandse Mondriaanstichting.

Van 24 februari tot en met 21 mei liep in het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel de tentoonstelling "Fiamminghi a Roma", met een inbreng van deskundigen uit Vlaanderen en Nederland. Nadien verhuisde de tentoonstelling naar het Palazzo delle Esposizioni in Rome (7 juni tot 4 september 1995).

Na dit korte overzicht van de huidige Vlaams-Nederlandse culturele betrekkingen zou ik nu een aantal bedenkingen willen formuleren, die een aanzet kunnen geven tot het ontwikkelen van een toekomstvisie op de Vlaams-Nederlandse culturele betrekkingen.

In 1990 stelde de Vaste Gemengde Commissie een Comité van Wijzen in, dat de doelstellingen, werkterrein, werkwijze en werksfeer van het Cultureel Verdrag van 1946 moest bestuderen en aanbevelingen moest doen aan de Gemengde Commissie over mogelijke verbeteringen inzake de Vlaams-Nederlandse samenwerking. De belangrijkste aanbeveling van het Comité, dat zijn conclusies presenteerde in juni 1991, had de verdieping en verbreding van de doelstelling van het Cultureel Verdrag op het oog in de richting van nauwere samenwerking en gezamenlijk optreden tegenover derde landen.

Culturele verdragen, zoals dat tussen België en Nederland van 1946, bestaan er met vele landen. Zij vormen veelal het noodzakelijk kader waarbinnen uitwisselingen mogelijk zijn, of zijn de uitdrukking van goede, bestaande betrekkingen.

De Vlaams-Nederlandse culturele banden hebben echter een geheel eigen karakter. Het feit van de gemeenschappelijke taal en het nabuurschap leiden daartoe. Deze banden blijken uit de talrijke Nederlandse culturele manifestaties in Vlaanderen en Vlaamse in Nederland, die zonder overheidsbemoeienis tot stand komen. Zoals het Comité van Wijzen in zijn rapport van 1991 reeds stelde, hoeven de inspanningen binnen het nieuwe Cultureel Verdrag zich derhalve niet meer

zozeer te richten op uitwisselingen, maar moeten ze zich concentreren op die gebieden waar samenwerking onderling en gezamenlijk optreden tegenover derden mogelijk en gewenst is.

Het hoofddoel van het verdrag is dus niet enkel zoals in 1946, "de goede betrekkingen tusschen beide landen op het gebied van onderwijs, wetenschap en kunst op een hechte basis te grondvesten en te ontwikkelen", maar te komen tot een daadwerkelijke structurele samenwerking.

Het is duidelijk dat het verdrag en de Vaste Gemengde Commissie niet alle samenwerking kan centraliseren ; dit zou overigens ook niet opportuun zijn. Het verdrag moet vooral als hefboom gehanteerd kunnen worden voor samenwerking op "het veld". Hiertoe schept het verdrag de passende voorwaarden, opdat nog meer Vlamingen en Nederlanders samengebracht worden en nog meer gezamenlijke initiatieven op gang gebracht kunnen worden.

Het verdrag heeft dus niet enkel een symbolische waarde, maar ook een dynamische waarde.

Het nieuwe Cultureel Verdrag is dus een kans om nog meer diepgang en betrokkenheid te realiseren in de Vlaams-Nederlandse culturele betrekkingen. Het succes van het verdrag zal afhangen van de politieke wil in Vlaanderen en Nederland om inhoudelijke en budgettaire ruimte te geven aan nieuwe initiatieven.

Ik wens tot slot nog een aantal belangrijke bepalingen uit het nieuwe verdrag toe te lichten.

Het gaat in de eerste plaats om samenwerking.

Artikel 1 van het nieuwe verdrag zet overigens meteen de toon : "De Verdragsluitende Partijen werken zo nauw mogelijk samen op het gebied van cultuur, onderwijs, wetenschappen en welzijn".

"Cultuur" geldt in de brede betekenis : kunst (letteren, podiumkunsten, muziek, beeldende kunsten en musea, film), sociaal-cultureel werk (bibliotheken, volksontwikkeling, jeugdwerk), media, sport, vrijetijdsbesteding.

Ik wil hierbij opmerken dat de sector sociaal-cultureel werk in Vlaanderen tot het culturele domein behoort, terwijl in Nederland het sociaal-cultureel werk tot de welzijnssector behoort.

Het tweede aandachtspunt is dat het zoveel mogelijk om rechtstreekse samenwerking (in grensgebieden) gaat.

In het nieuwe Cultureel Verdrag wordt ook gesteld dat Vlaanderen en Nederland een beleid zullen voeren "dat zoveel mogelijk en op basis van wederkerigheid de rechtstreekse samenwerking tussen overheden, personen, instellingen en organisaties bevordert. Dit geldt in het bijzonder voor de samenwerking in de grensgebieden." (artikel 2).

Het is die samenwerking in de grensgebieden die de laatste jaren zeer interessante vormen heeft aangenomen. In januari 1992 ondertekenden de Zuidnederlandse provincies een intentieverklaring inzake grotere samenwerking met de Vlaamse provincies. Op 1 december 1994 brachten de Nederlandse en Vlaamse regering een gemeenschappelijk communiqué uit waarin beide regeringen zich uitspreken voor intensivering van de samenwerking op dit vlak.

Het verdrag behelst dus de convergentie van het beleid, waar mogelijk en wenselijk, en het op elkaar afstemmen van bestuurlijke, sociale, culturele, welzijns-, onderwijs- en wetenschappelijke stelsels.

Doelstelling hierbij is het ontplooiën van een natuurlijke dynamiek van grensoverschrijdende samenwerking en een grotere mobiliteit tussen Vlaanderen en Nederland.

Een derde aandachtspunt van het nieuwe verdrag is de samenwerking in het buitenland.

Volgens de bepalingen van het cultureel akkoord moeten Vlaanderen en Nederland verder ook streven naar samenwerking in en met derde landen.

Als het gaat om samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland in derde landen, dient een scherp en principieel onderscheid gemaakt te worden tussen de talige en niet-talige cultuuruitingen. Vooral op het terrein van de literatuur en het toneel – als typisch taalgebonden kunsten – zullen Vlaanderen en Nederland sterker staan bij een gezamenlijk ontwikkeld beleid (cfr. Frankfurter Buchmesse, Liber).

Op het gebied van de niet-talige kunsten is samenwerking wellicht minder geboden. Vlaamse en Nederlandse orkesten en balletgezelschappen reizen reeds lang de hele wereld rond zonder dat daarbij enige overheidsinstelling stimulerend tussenbeide komt.

De Nederlandse Taalunie neemt zeer belangrijke initiatieven, vooral met betrekking tot het gezamenlijk uitdragen van de Nederlandse letterkunde in derde landen, vooral via het onderwijs. Vlaanderen moet verder blijven investeren in de Nederlandse Taalunie, zodat de Vlaamse belangen er gelijkwaardig aan bod komen. Verder moet gezocht worden naar afstemming tussen de activiteiten van de Nederlandse Taalunie en de initiatieven die in het raam van het cultureel akkoord genomen zullen worden.

De Algemeen Secretaris van de Nederlandse Taalunie zal, zoals bepaald in artikel 8 van het verdrag, nauw bij de werkzaamheden van de Vaste Gemengde Commissie betrokken blijven.

Wellicht kunnen de Nederlandse culturele instituten in het buitenland een "voelspriet-functie" vervullen waarbij zij informatie verschaffen over het gezamenlijke Vlaamse en Nederlandse culturele leven. Een Vlaamse participatie in deze instituten kan bijdragen tot een verhoging van de naambekendheid van Vlaanderen in de betrokken landen.

Deze instituten ontwikkelen zeer interessante culturele en wetenschappelijke activiteiten. Indien Vlaanderen hierin participeert, zal de drempelvrees voor grote groepen (jonge) Vlamingen om een beroep te doen op deze instituten afnemen.

De Nederlandse culturele en wetenschappelijke instituten zijn : het Institut Néerlandais in Parijs, het Erasmushuis in Jakarta, het Japan-Nederland Instituut in Tokio, het Koninklijk Instituut voor Taal, Land- en Volkenkunde in Jakarta, het Nederlands Historisch Archeologisch Instituut in Istanbul, het Nederlands Instituut in Rome, het Nederlands Instituut voor Archeologie en Arabische Studiën te Caïro, het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut in Florence en het Nederlands Instituut in Athene.

In het Institut Néerlandais te Parijs werden reeds enkele manifestaties projectmatig ondersteund door de Vlaamse administratie voor de kunst : lezingen van L. Joris en L. Nolens en een optreden van het Kuyken-kwartet. Tevens werden een aantal initiatieven van derden door de Vlaamse overheid gesteund.

De meest voorspoedige en meest verregaande samenwerking op dit vlak vindt op dit ogenblik plaats in het Nederlands

Instituut voor Archeologie en Arabische Studiën te Caïro (NIAASC).

Een werkgroep ad hoc bestudeert op dit ogenblik in welke andere instituten Vlaanderen zou kunnen samenwerken met Nederland. Deze werkgroep omvat vertegenwoordigers van de betrokken departementen van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap : Coördinatie (administratie Externe Betrekkingen en Programmatie van het Wetenschapsbeleid), WVC (kunst) en Onderwijs. Het laatste departement stelde in dat verband een dossier samen voor de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) met verzoek om advies. Dat advies van de VLIR wordt verwacht in de loop van de maand maart. Dan zal ook de werkgroep Instituten haar conclusies kunnen trekken.

De Nederlandse overheid bood eind 1995 aan om samen een satelliet-TV op te richten. Hierbij zou het gaan om een tv-station dat culturele, informatieve en serviceprogramma's uitzendt en in heel Europa (en Indonesië) via de satelliet te ontvangen is. De zender zal ook, naar het voorbeeld van het Franse TV 5 en de Frans-Duitse zender Arte, moeten dienen als culturele megafoon van Vlaanderen en Nederland.

Een vierde aandachtspunt binnen het nieuwe akkoord, is de aandacht voor de behartiging van de gezamenlijke belangen in Europees verband.

Het partnerschap tussen Vlaanderen en Nederland mag niet beperkt blijven tot bilaterale aangelegenheden. Vlaanderen en Nederland moeten, waar mogelijk, vooraf overleg plegen over in Europese organen en multilaterale fora in te nemen standpunten.

Hierbij is er opnieuw speciale aandacht voor het Nederlands. In de Gemeenschappelijke Verklaring onderstrepen de Vlaamse en Nederlandse regering "met grote nadruk het belang van de volwaardige erkenning van de Nederlandse taal in de Europese Unie. Verdere ontwikkelingen in die rechtsgemeenschap zijn slechts mogelijk indien alle officiële talen, die in de landen van de Unie gesproken worden, een gelijkwaardige status behouden."

Als vijfde punt kan de vraag gesteld worden welke nieuwe oriëntatie er kan gegeven worden aan de taak van de nieuwe Vaste Gemengde Commissie.

De "oude" Vaste Gemengde Commissie telde zeven vaste Vlaamse leden. De voorzitter van de Vlaamse delegatie was ir. E. Stroobants, secretaris-generaal van het departement Coördinatie van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. De zes andere leden kwamen allen uit het veld : N. D'Hulst, secretaris-generaal van het Davidsfonds ; W. Bultreys, ere-hoogleraar aan de Erasmus Hogeschool ; J. Albrechts, directeur Centravoc ; W. Vandaele, algemeen-secretaris van het Algemeen Nederlands Congres ; H. De Borger, inspecteur van het onderwijs en B. De Schutter, hoogleraar aan de Vrije Universiteit Brussel.

De "nieuwe" Gemengde Commissie zal paritair (Vlaanderen-Nederland) worden samengesteld en moet de uitvoering van het verdrag evalueren, brengt dienaangaande advies uit en heeft een stimulerende taak. De samenstelling en werkwijze zullen nader geregeld moeten worden in een huishoudelijk reglement.

De Gemengde Commissie moet derhalve een beperkte ambtelijke en een ruime niet-ambtelijke samenstelling hebben. De leden moeten het geheel van de culturele samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen (onderwijs, kunst, wetenschappen en media) kunnen overzien (helikopterfunctie)

en moeten knelpunten kunnen signaleren en oplossingen hiervoor zoeken.

Eén van de opdrachten van de Gemengde Commissie moet erin bestaan problemen en acties te identificeren en anderen te stimuleren en aan te sporen tot concrete uitvoering (aanjaagfunctie).

De Commissie moet ook nagaan op welke gebieden relaties over-en-weer nog niet bestaan en aanzetten geven tot het tot stand brengen hiervan. Ook zou zij de belangstelling voor elkaars land en de kennis over cultuur in de brede zin kunnen bevorderen door het geven van adviezen of bijvoorbeeld de organisatie van studiebijeenkomsten of soortgelijke bijeenkomsten over onderwerpen, die hiermee verband houden.

In de marge van de geregelde bijeenkomsten van de Gemengde Commissie zouden "contactbijeenkomsten" met vertegenwoordigers van het culturele veld uit Vlaanderen en Nederland kunnen worden georganiseerd, telkens gegroepeerd rond een bepaald thema. Belangrijk hierbij is dat er op deze manier ruimte ontstaat voor een spontane inbreng.

Tenslotte nog enkele aangelegenheden waaraan de commissie bij haar start aandacht zou moeten besteden.

Aangezien een aantal niet-gouvernementele organisaties in het verleden en ook vandaag reeds ten overvloede bewezen hebben dat zij door het organiseren van bijeenkomsten en het oprichten van verenigingen Noord en Zuid dichterbij elkaar brengen, moeten ook zij bij het functioneren van de Gemengde Commissie betrokken blijven. Zij kunnen bij de zojuist vermelde "contactbijeenkomsten" een grote rol spelen.

De aandacht van de Vaste Gemengde Commissie moet prioritair uitgaan naar de bescherming van de positie van de Nederlandse taal in Europees verband. Dat moet gebeuren in samenwerking met de Taalunie. Men moet hierbij komen tot een gecoördineerde actie op het Europese forum.

Algemeen samenvattend kunnen we dus zeggen dat de Vaste Gemengde Commissie de volgende coördinerende functies heeft : ze is adviserend, stimulerend, evaluatief, en kwaliteitsbewakend. Via haar helikopterfunctie overziet ze het terrein, ze signaleert knelpunten, ze initieert (aanjaagfunctie) en ze heeft een antennefunctie (waarnemend).

Ik hoop, mijnheer de voorzitter, dat wij over deze opdrachten vanmiddag verder kunnen praten.

De voorzitter : Dank u mevrouw. De heer Daems heeft het woord.

De heer Frans Daems : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister-president, dames en heren, ik vrees dat ik zeer snel in herhaling zal vallen betreffende een aantal punten die daarnet door de heer Deleu en mevrouw Verstraeten naar voren werden gebracht. Maar goed : bis repetitio placet. Misschien zal door een aantal dingen te herhalen, het belang ervan des te sterker worden onderstreept.

Laat ik beginnen door even te zeggen dat dit nieuwe Nederlands-Vlaamse Cultureel Verdrag evenals de relatie van de Nederlandse Taalunie tot dit Cultureel Verdrag voor die Nederlandse Taalunie, waar ik een lange staat van dienst heb, op verschillende manieren erg belangrijk is. Zo kan ik verwijzen naar het voorstel van de Interparlementaire Commissie uit 1993, maar al eerder voorbereid, om het verdrag over de Nederlandse Taalunie uit 1980 te verbreden in de richting van een Cultureel Verdrag. Een perspectief in die richting, althans op langere termijn, werd ook aangegeven in de ministeriële notitie Basisvisie NTU-2002.

In het meer recente verleden heeft de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren een advies voorbereid precies in verband met dit nieuwe culturele verdrag. Ik wil kort aangeven wat de Raad in dat advies, daterend van 26 oktober 1995, zei. De Raad verklaarde dat met de ondertekening van het Cultureel Verdrag Nederland-Vlaanderen op 17 januari 1995 de culturele samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen ook in verdragstechnische zin is vastgelegd. De Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren verheugt zich over deze ontwikkeling en hoopt dat het verdrag nog meer ruimte biedt dan voorheen het geval al was om aan een gezamenlijke culturele toekomst vorm te geven. In het verleden werd vanuit verschillende hoeken reeds gewezen op de verwevenheid tussen enerzijds het Cultureel Verdrag en anderzijds het Taalunie-verdrag. Ik wil wat dit betreft onder meer verwijzen naar de actie van de IPC, die een paar jaar geleden gevoerd werd door onder andere IPC-leden Niessen, Beinema en Nuis, en ook naar de reactie van het Comité van Ministers daarop. Eveneens wil ik verwijzen naar een Taalunie-Voorzet van N. Sybesma-Knol en K. Wellens uit 1987, waarbij een aantal volkenrechtelijke kwesties in verband met het Taalunieverdrag werden bekeken. Ik wil daar meteen aan toevoegen dat het interessant is die Voorzet ook in het kader van dit Nederlands-Vlaams Cultureel Verdrag te bekijken, onder meer betreffende de relatie tussen de Taalunie en het Cultureel Verdrag.

Steeds opnieuw wordt er gepleit voor een heldere afbakening van werkterreinen en verantwoordelijkheden. De Raad voor Nederlandse Taal en Letteren voorziet problemen omdat deze afbakening nog niet heeft plaatsgevonden. Daarom vroeg de Raad aan het Comité van Ministers om een aantal punten onder de aandacht te brengen van de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken en de Vlaamse minister-president, tevens minister van Buitenlands Beleid.

Om te beginnen pleit de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren ervoor om het beleid ter implementatie van het Cultureel Verdrag af te stemmen op dat van de Taalunie. De nationale bevoegdheden op het gebied van taal en letteren in de ruimste zin zijn immers formeel overgedragen aan de Taalunie met de ondertekening van het Taalunieverdrag in 1980. In elk geval moet het mogelijk worden om beleidsmatige keuzen te maken waaruit gezamenlijke activiteiten kunnen voortvloeien die passen in het beleid van beide verdragen. Alleen op die wijze kan een maximale synergie tussen beide verdragen worden nagestreefd.

De afbakening van beleidsterreinen is onontbeerlijk voor een goede samenwerking en een maximaal rendement. In ieder geval moeten overlap en onduidelijkheid worden vermeden. Zowel de uitvoerders van beide verdragen als het veld moeten een duidelijk beeld hebben van de draagwijdte van beide verdragen. De Raad stelt vast dat de beleidsterreinen van de Taalunie vrij helder zijn afgebakend. Voor het Cultureel Verdrag ligt dat moeilijker. De Raad heeft dan ook zijn bereidheid uitgesproken om, indien gewenst, advies te verlenen over de criteria voor de afbakening van de terreinen.

Ook heeft de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren nog iets gezegd in verband met de parlementaire controle. De Interparlementaire Commissie van de Taalunie heeft reeds meerdere keren gewezen op de behoefte en de noodzaak aan externe controle op de werkzaamheden van de Gemengde Commissie ter uitvoering van het Cultureel Verdrag én op de samenwerking in het kader van beide verdragen. De Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren deelt deze opvatting en pleit ervoor om in die behoefte te voorzien. De Raad

vreest immers dat de uitvoering van het beleid en de samenwerking in het kader van de beide verdragen te vrijblijvend zijn, indien er geen parlementaire controle plaatsvindt.

Wat de organisatie betreft, verklaart de Raad ten slotte dat ze er, om bovenvermelde problemen te vermijden, prijs op stelt als er gestructureerd overleg zou komen tussen de uitvoerders van beide verdragen. Alleen op die wijze kan de meerwaarde van elkaars inbreng optimaal worden benut en kan een maximale afstemming worden bereikt. Dat neemt niet weg dat te allen tijde informeel overleg wenselijk en noodzakelijk blijft. Tot daar een samenvatting van het advies van de Raad van oktober 1995.

Ik zou nu een aantal punten onder uw aandacht willen brengen waarbij enige reflectie nodig is, en waarbij ik op de vragen die ze opwerpen, ook niet noodzakelijkerwijze een antwoord kan geven.

Om te beginnen wil ik erop wijzen dat de Taalunie zoals ze nu bestaat en werkt een voorbeeldfunctie kan hebben voor de manier waarop het Cultureel Verdrag in de praktijk uitgewerkt wordt. U weet net als ik dat er in het verleden nogal wat kritiek was op de manier waarop de Taalunie werkte. Als ik zie hoe de Taalunie nu werkt, dan is die kritiek duidelijk niet meer van toepassing. Als de Taalunie nu goed en dynamisch werkt, dan heeft dat ongetwijfeld te maken met het feit dat de Taalunie, weliswaar een kleine, maar een uitstekend gestroomlijnde organisatie is. De dynamiek nu is te danken enerzijds aan het formele en informele samenspel tussen de verschillende organen ; anderzijds aan de persoonlijke kwaliteiten, betrokkenheid en inzet van diverse mensen bij het Comité van Ministers, het Algemeen Secretariaat, de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, en de Interparlementaire Commissie.

Als ik spreek van voorbeeldfunctie, dan bedoel ik aan te geven dat het goed zou zijn na te gaan, en dat lijkt me een taak voor onder meer parlementsleden, in welke mate het model van de Taalunie model kan staan voor de concrete organisatorische, en daardoor ook inhoudelijke, uitwerking van het Cultureel Verdrag. Daarom wil ik kort de verschillende organen van de Taalunie de revue laten passeren, en de vergelijking maken met het vroegere cultureel akkoord.

Het is heel belangrijk voor de Taalunie dat er een goed werkend Algemeen Secretariaat is, met aan het hoofd daarvan iemand die uiterst competent en uiterst capabel is, die voor het geheel van de organisatie een vliegwielfunctie heeft : stimuleren, initiëren, ondersteunen, evalueren, organiseren, voorbereiden, uitvoeren, contacten leggen en onderhouden, samenbrengen enz.

Ik wil dan ook de vraag opwerpen of dergelijke functies bij het Cultureel Verdrag waargemaakt kunnen worden als dit verdrag niet over een soortgelijk Algemeen Secretariaat beschikt. Het is duidelijk dat een Gemengde Commissie, bestaande uit mensen voor wie het werk in de Gemengde Commissie een van de vele opdrachten is, niet in staat zal zijn de vele functies die net genoemd zijn, waar te maken. De Gemengde Commissie moet kunnen steunen op een stevig Algemeen Secretariaat met een dynamische en stimulerende leiding.

Een ander verschilpunt kan wellicht zijn dat de Taalunie een vast budget heeft. Dat biedt een aantal mogelijkheden en geeft meteen ook de beperkingen aan. De omvang van het budget noopt tot enig realisme : koken kost nu eenmaal geld. Of er voor het Cultureel Verdrag een vast budget moet zijn, daar ben ik niet zo zeker van. Het is iets waar in ieder geval

over nagedacht moet worden. Als we het hebben over een budget, zijn we automatisch geneigd om te denken aan extra middelen. Dat er voor sommige dingen extra middelen nodig zijn wil ik niet betwijfelen. Maar ik zou tegelijk ook willen onderstrepen dat de middelen die nu nationaal ingezet worden voor sommige doelen, wellicht beter kunnen renderen dankzij vormen van samenwerking tussen beide landen.

Dat wil ik aan de hand van een concreet voorbeeld illustreren. In 1995 is aan de KU Nijmegen door de Nederlandse overheid een Expertise-centrum inzake het onderwijs Nederlands in het basisonderwijs (prof. dr. C. Aarnoutse) toegekend. Bij de net gepubliceerde oproep van de Vlaamse minister van Onderwijs voor onderzoeksvoorstellen in het kader van de OBPWO (Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek, het vroegere FCFO-Ministerieel Initiatief) zit een vraag om onderzoeksvoorstellen inzake begrijpend lezen in het basisonderwijs. Het lijkt me vanzelfsprekend, als de Vlaamse minister zo'n onderzoeksvoorstel honoreert, dat het voorstel een vorm van samenwerking met het Expertisecentrum in Nijmegen zou inhouden. Voor zo'n samenwerking zijn geen aparte middelen nodig, maar de samenwerking kan niet anders dan een meerwaarde garanderen.

Anderzijds kan ik me voorstellen dat er vormen van samenwerking wenselijk zijn, waarvoor een apart budget beschikbaar moet zijn, bijvoorbeeld in de sfeer van het wetenschappelijk onderzoek, de audiovisuele media, de nieuwe technologieën, de kunsten. We weten ook dat "the sky" niet meer "the limit" is. Ik denk daarom dat de Vlaamse ministers op een dubbele wijze inventief zullen moeten zijn : enerzijds middelen weten te verschuiven ; anderzijds nieuwe middelen weten te genereren. In beide gevallen moet het criterium zijn : de wetenschap dat samenwerking met Nederland een beduidende meerwaarde oplevert.

De Taalunie beschikt over een Raad, de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren. De Raad heeft uitsluitend een adviserende opdracht : hij adviseert op verzoek of op eigen initiatief. De adviezen zijn op de eerste plaats bestemd voor het Comité van Ministers, maar uiteindelijk ook voor de hele samenleving aangezien de adviezen publiek zijn. De Raad bestaat voornamelijk uit specialisten in de verschillende domeinen van het Taalunievelde ; tegelijkertijd mogen zij ook generalist genoemd worden. De adviezen van de Raad zijn wat ze zijn : adviezen. Ze zijn vrijblijvend maar tegelijk wel zwaarwichtig.

Het Nederlands-Vlaamse Cultureel Verdrag is niet zomaar een verdrag uit een reeks van vele, voor Vlaanderen een vijftigtal. Dit is een heel bijzonder, voor Vlaanderen een uniek verdrag. Daarom wil ik de vraag opwerpen of de adviesfunctie dan ook niet op een bijzondere manier moet worden gerealiseerd. Met name wil ik stellen dat een Gemengde Commissie in de aard van het oude verdrag niet in staat is om tegelijkertijd de functies van een Algemeen Secretariaat, en van een Raad, te vervullen.

Ten slotte wil ik wijzen op de activiteiten van de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie. Zo'n commissie heeft er nooit bestaan bij het Cultureel Akkoord. Het voordeel van een IPC is evident, niet alleen vanwege de controlefunctie in een democratische bestel, maar ook vanwege de stimuleringsfunctie die ervan uit kan gaan. Vooral op het laatste wilde ik de aandacht van de Vlaamse parlementariërs vestigen.

Samenvattend zou ik dit willen zeggen. Het Verdrag over de Nederlandse Taalunie heeft een organisatie tot stand ge-

bracht die actief is op een redelijk beperkt domein : de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen in het domein van de taal en letteren in de ruime zin. Artikel 4 van het Taalunieverdrag legt de verplichting tot samenwerking in een beperkt aantal domeinen op. Die samenwerking mag in het licht van de ervaring van de laatste jaren als positief geëvalueerd worden. Artikel 5 beschrijft mogelijke maar niet verplichte vormen van samenwerking. Sommige daarvan zijn in de laatste jaren daadwerkelijk aangepakt. Hier is een perspectief geopend op realisaties die voor beide landen een verrijking betekenen. Het nu nader in te vullen Cultureel Verdrag opent veel verdergaande reële mogelijkheden voor de realisatie van artikel 5, en van doelstellingen die het Taalunieverdrag in breedte en diepgang overstijgen. Daarom zou ik willen voorstellen het Cultureel Verdrag in zijn invulling en in zijn organisatievorm zodanig uit te werken dat het belang van elk van beide landen en van de neerlandofonie in het algemeen erdoor gediend wordt. Daarom ook wil ik voorstellen dat men zijn voordeel doet met na te gaan :

(1°) op welke punten de concrete vormgeving van het Taalunieverdrag een model kan zijn voor de vormgeving van het Cultureel Verdrag ;

(2°) op welke punten en op welke manier er synergie gecreëerd kan worden tussen beide verdragen.

In aansluiting bij het bovenstaande wil ik, op gevaar af in herhaling te vallen, nog de aandacht vestigen op enkele losse punten.

1. De tekst van het Cultureel Verdrag is veelomvattend : hij slaat op veel domeinen. Hij is ook erg open, weinig bindend, misschien zelfs vrijblijvend. Het voordeel is dat hij soepel zal kunnen worden ingevuld, verschillend naar gelang van de domeinen, van de nationale beleidsopties en van de beleidscultuur in de twee landen.

2. In de samenwerking inzake cultuur lijkt taal het meest prioritaire, maar niet het enige, domein. In verband met taal moet men bij de afhandeling van concrete dossiers in Nederland niet de indruk wekken (of in Vlaanderen de indruk krijgen) dat men Nederland bevoordeelt. Denken we daarbij aan de reacties van sommige uitgevers op de toewijzing van het Groene Boekje aan de SDU.

Tussen de vele cultuuruitingen zal de aandacht in belangrijke mate moeten gaan naar de "talige" cultuuruitingen. Belangrijk zijn vooral die welke een groot aantal kijkers/luisteraars/lezers nodig hebben om te kunnen bestaan en/of om weerstand te kunnen bieden aan de zware concurrentie vanuit grotere taalgebieden. Naast de letteren en het boek, zijn dat vooral de audiovisuele media en de belangrijker worden de multimedia. Samenwerking tussen de (televisie-)omroepen kan utopisch lijken, maar zou veel kansen kunnen scheppen.

3. De "talige" cultuuruitingen vertonen veel verwantschap met het werkkerrein van de Taalunie. Het Cultureel Verdrag kan hier de mogelijkheden van de Taalunie aanvullen, c.q. versterken, gegeven de beperkte budgettaire mogelijkheden van de Taalunie. Voor de talige cultuuruitingen zijn daarom gestructureerd overleg en samenwerking onontbeerlijk.

4. Dit geldt ook voor de hele sector van het onderwijs. De Taalunie heeft de opdracht (artikel 5 van het Taalunieverdrag) het onderwijs in de Nederlandse Taal en Letteren te bevorderen. Met het oog daarop is in 1995 het Platform Onderwijs Nederlands van start gegaan. Bevordering van het taalonderwijs roept echter snel om beleidsmatige acties die het terrein van het taalonderwijs snel te buiten gaan : zo is bijvoorbeeld deskundigheidsbevordering van de leraren Neder-

lands (via o.m. lerarenopleiding, nascholing e.d.) maar mogelijk door maatregelen die ook andere leraren betreffen. Ook hier lijken Taalunieverdrag en Cultureel Verdrag (cfr. de GENT-akkoorden) complementair ingevuld te moeten worden, met daarbij een streven naar synergie.

5. In de laatste paar jaren zijn de Actieplannen van de Taalunie erop gericht geweest de docentschappen Nederlands in het buitenland een toegevoegde waarde te geven door ze, waar mogelijk, in te schakelen als cultuurcentra voor Nederland en Vlaanderen. Concurrentie tussen Taalunie en Cultureel Verdrag op dit punt zou onverstandig zijn. Ook hier kan en moet gezocht worden naar complementaire samenwerking.

6. Hierboven is er al op gewezen dat de Vaste Gemengde Commissie, althans zoals die in het verleden bestond, een minder ambitieuze opzet dan de Taalunie-organisatie had. In dat verband heb ik de modelfunctie van de Taalunie beklemtoond.

Voor de synergie tussen beide verdragen zou ik de wens uitspreken dat de afstemming niet beperkt wordt tot het opnemen van de Algemeen Secretaris in de Commissie (art. 8 : "De Commissie overlegt periodiek met de Algemeen Secretaris van de Nederlandse Taalunie...").

Vanwege het toenemende belang van het particuliere initiatief, en van het veld meer in het algemeen, is het belangrijk dat zij in de verschillende advies- en overlegorganen, tot en met in de Vaste Commissie, aanwezig zijn. Deze organen mogen dus niet overweldigend gedomineerd worden door de administratie, of door de experts uit de wetenschappelijke wereld. De leden moeten tegelijkertijd specialist in hun domein, én ook generalist zijn.

7. Het is doeltreffender en goedkoper dat de overheid, waar mogelijk, samenwerking tussen bestaand particulier initiatief (inclusief semi-officieel initiatief zoals onderwijs en wetenschap) in Nederland en Vlaanderen stimuleert en ondersteunt, liever dan dat ze zelf nieuwe initiatieven neemt, die het bestaande initiatief zouden fnuiken in plaats van het te bevorderen.

8. Van de twee, Cultureel Verdrag en Taalunie, is de laatste de zwaarste constructie en potentieel het meest uitgewerkte instrument. Als bij elk van beide sprake is van eenzelfde materie, heeft het Verdrag over de Nederlandse Taalunie voorrang op het Cultureel Verdrag (cfr. SYBESMA, N. en WELLENS, K., *Enige volkenrechtelijke vragen rond de Nederlandse Taalunie*, Voorzetten nr. 10, 's-Gravenhage, 1987). Juist vanwege de verschillende, asymmetrische status van beide verdragen – ook al wil het Cultureel Verdrag Nederland-Vlaanderen iets anders zijn dan de overige 48 bilaterale culturele verdragen van de Vlaamse Gemeenschap en moet het gaan in de richting van het Taalunieverdrag – verdient het bijzondere aandacht om de juridische draagwijdte van beide verdragen grondig te onderzoeken.

Tot besluit wil ik zeggen dat zowel het Taalunieverdrag als het Cultureel Verdrag met voldoende dynamiek moet worden uitgevoerd. Samenwerking tussen beide landen kan om hooggestemde redenen, die ik als romantisch zou willen bestempelen. Ik heb daar geen bezwaar tegen, maar vrees dat die redenen voor veel mensen niet zwaar genoeg wegen. Samenwerking kan ook gemotiveerd worden omdat we daar beiden baat bij hebben, omdat we daar beiden ontzettend veel bij kunnen winnen. Omdat we door het samenvoegen van de middelen meer kunnen realiseren dan wanneer elk van de landen voor zichzelf werkt. In de sfeer van het onder-

wijs bijvoorbeeld, een culturele materie bij uitstek en een belangrijke hefboom, is dat evident. Men denke bijvoorbeeld aan de DVO (Dienst voor Onderwijsontwikkeling) in Vlaanderen en de SLO (Stichting voor de Leerplan-Ontwikkeling) in Nederland.

De voorzitter : De heer De Beul heeft het woord.

De heer André De Beul : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister-president, dames en heren, het is een gelukkig man die voor u staat. Het betekent voor mij heel wat dat ik mag spreken op de eerste commissievergadering in dit nieuwe parlamentsgebouw. We hebben daar allemaal zeer lang voor geijverd, en het is toch een beetje ons geesteskind.

Het Vlaams Parlement, het Vlaams Parlementsgebouw en de Vlaamse regering zouden wellicht niet hebben bestaan als er in 1858 geen verdrag was afgesloten tussen Nederland en de Belgische staat. In dat verdrag werd gesteld dat het Nederlands de cultuurtaal was voor de Vlamingen. Men mag vrezen dat als dit niet had plaatsgevonden, de Belgische staat officieel eentalig Frans was geworden, waarbij het Waals en het Vlaams dialecten zouden zijn gebleven. Dit maar om te stellen dat verdragen tussen ons land en Nederland zeer belangrijk zijn.

Ik zal mijzelf even situeren. Ik ben een culturele Groot-Nederlander. Ik heb een verleden in de politiek, waarvan sommigen onder u goed op de hoogte zijn. Ik heb me altijd bekommerd om de integratie en de samenwerking met Nederland, omdat ik die bijzonder belangrijk vind. Nederland en Vlaanderen vormen samen immers een taalgebied met 21 miljoen inwoners. Volgens mij vormen ze daarenboven ook één cultuurgebied, al is het misschien wel met twee of zelfs meer subculturen.

Dat taal- en cultuurgebied staat voor enorme uitdagingen. Een eerste evident voorbeeld is de Europese integratie. We moeten onze taal en cultuur in het nieuwe Europa behouden en ook uitdragen. Dat is een enorme uitdaging. Europa zal een groot aantal culturen omvatten. Er zal in het Europees Parlement en in heel de Europese administratie moeten worden gestreden voor de realisatie van die doelstellingen.

De tweede grote uitdaging is gelegen in onze houding ten opzichte van de wereldwijde commercie, ook op het vlak van de cultuur. De heer Deleu heeft het Harry Mulisch recentelijk zeer kwalijk genomen dat hij op het koninklijk paleis het oprukken van het Amerikaans onvermijdelijk heeft genoemd. Nochtans is deze dreiging reëel. Daarom moeten we op onze hoede zijn, en beseffen dat de culturele integratie tussen Nederland en Vlaanderen het beste middel is om het toekomstbeeld van de heer Mulisch tegen te gaan.

In de negentiende eeuw kregen we dus zoals gezegd het eerste verdrag met betrekking tot de gemeenschappelijke taal. In de twintigste eeuw kwam de evolutie naar de Taalunie. Enkele mensen hebben erop gewezen dat het gaat om taal en letteren in de ruimste betekenis van het woord. In 1946 hadden we een cultureel verdrag. Het loont de moeite om de titel ervan nog eens te bekijken. Die luidde : "Akkoord tussen België en Nederland op het gebied van onderwijs, wetenschappen en kunst". Men had het dus niet over cultuur, maar over kunst. Dat is een zeer beperkt onderdeel van wat men normaal onder cultuur verstaat. In tegenstelling tot het vorige verdrag gaat het in deze bespreking – zoals de minister-president heeft bepleit – om een verdrag over cultuur, onderwijs, wetenschappen en welzijn. Dat is een enorm breed gamma. Ik wil daar enkele kanttekeningen bij maken, zonder te vervallen in dingen die reeds zijn gezegd. Ik sta

trouwens volledig achter het merendeel van de stellingen die hier vandaag zijn geformuleerd, zoals mag blijken uit een eerder in Kanaal 8 verschenen interview met mij over het Cultureel Verdrag ("*De Nederlands-Vlaamse samenwerking intensiveert. Vlaanderen en Nederland nu ook dichterbij elkaar ?*", KANAAL 8, 7° jaargang, nr. 4, winter 1995, pp. 4-9). Een aantal punten zou ik echter nog eens willen aanstippen.

Het Cultureel Verdrag is belangrijk. Ik heb al gewezen op het akkoord van de regering-Beernaert. Zowel het oude als het nieuwe verdrag zijn in feite intentieverklaringen, waarin wordt vastgelegd dat men de bedoeling heeft om de culturele betrekkingen tussen onze landen, gemeenschappen of deelgebieden welwillend aan te moedigen. Intentieverklaringen verplichten echter tot niets. Ze maken veel mogelijk, wat ook heel interessant is. De cruciale vraag is of de politieke wil om er iets van te maken in Noord en Zuid aanwezig is.

Daarom richt ik me nu tot de parlementsleden onder u. De financiële middelen die men aan de uitvoering van het akkoord wil besteden, zijn belangrijk. Zelfs de mooiste intentieverklaringen brengen weinig op als ze niet worden ondersteund door een artikel in de begroting. U mag niet vergeten dat onze gemeenschap talrijke akkoorden en verdragen heeft afgesloten. Het gaat op dit ogenblik om een vijftigtal. Ik weet niet precies wat er budgettair is uitgetrokken voor de invulling van die vijftig akkoorden. Ik vrees echter dat er weinig overblijft als dat bedrag wordt gedeeld door vijftig.

Daarom vraag ik de commissieleden en de minister-president welk bedrag ze hieraan zullen besteden. Zal er al dan niet een prioritaire voorafname op die kredieten plaatsvinden om het Cultureel Verdrag met Nederland waar te maken ? U kunt als parlementsleden met een gerust gemoed het verdrag goedkeuren ondanks de wetenschap dat het geen enkele verplichting bevat. Achteraf kunt u immers interpellieren en de regering het vuur na aan de schenen leggen. Houd als parlement echter vooral de regering in het oog.

We hebben hier ook een parallel probleem. Naast het verdrag is er de Taalunie, die taal en letteren in de ruimste zin onder haar bevoegdheden heeft. Het budget dat op dit ogenblik naar de Taalunie gaat, is aanzienlijk. De grote vraag is dan wat er overblijft voor dit Cultureel Verdrag. Gezien het enorme belang van dit verdrag hoop ik op een gunstig resultaat van de afweging.

Ik heb net het woord "Taalunie" laten vallen. Die kan een gevaar inhouden voor het Cultureel Verdrag. De Taalunie heeft heel wat bevoegdheden in de culturele sector. Ook het Cultureel Verdrag omvat vele bevoegdheden. We moeten dan ook zorgen voor precieze terreinafbakeningen. Als dat niet gebeurt, dreigt er een competentiestrijd.

De vorige sprekers hebben gewezen op de rol van de media : de audiovisuele en de multimedia. Op dit ogenblik zijn vooral de audiovisuele media belangrijk. Ook de Taalunie mag daar op inspelen. Ik verwijs hier naar artikel 5 van het Taalunieverdrag, dat onder punt D het volgende stelt : "op het gebied van de massamedia initiatieven aanmoedigen die de verwezenlijking van de doelstellingen van de Taalunie beogen". De Taalunie mag dus vlot opereren op het gebied van de media, zeker in het licht van de toelichting die haar eerste algemeen secretaris, Bernard de Hoog, in 1983 dienaangaande heeft gegeven. Ik raad u trouwens allen aan om het desbetreffende artikel, dat is verschenen in Ons Erfdeel nummer 1 van 1983, nog eens aandachtig na te lezen (DE HOOG, B. "*De Nederlandse Taalunie : drie werkelijkheden*", ONS ERFDEEL, 1983, nr. 1, januari-februari, pp. 1-8).

Deze Nederlandse hoge ambtenaar gaf dus zijn visie op de Taalunie. Hij drong erop aan om de Unie maximalistisch te interpreteren, onder meer door te ageren op het vlak van de media. U zult dus goed in het oog moeten houden welke posities de Taalunie en de vaste gemengde commissies zullen bekleden. Ik weet wel dat er op vaste momenten overleg is gepland met de algemeen secretaris van de Taalunie. Daartegenover staat dat de Taalunie een eigen administratie heeft, en dat ze volgens het artikel van de heer de Hoog mag optreden als politiek orgaan. U bent politici. Dus moeten uw oren tuiten als u zoiets hoort. Het betekent immers dat de Taalunie haar eigen beleid mag bepalen.

Wat dat laatste aspect betreft, is er een enorm verschil met de Vaste Gemengde Commissie. Dat is een orgaan van de uitvoerende macht, dat overleg pleegt en adviseert, en zoals mevrouw Verstraeten zei, een "helikopterfunctie" stimuleert.

Het betreft echter allemaal ondergeschikte functies. De Taalunie kan daarentegen een beleid voeren, dat natuurlijk bepaald wordt door haar Comité van Ministers, en wordt gecontroleerd door haar Interparlementaire Commissie. In die Interparlementaire Commissie van de Taalunie leefde in 1991 over het hele spectrum de overtuiging dat er geen nieuw Cultureel Verdrag moest komen. Men vond daarentegen dat het Taalunieverdrag moest worden uitgebreid, niet alleen door de begrippen taal en letteren te verruimen, maar ook door cultuur toe te voegen. De Taalunie moest een "Cultuurunie" worden, zo vonden zowel de Vlaamse als de Nederlandse leden van de commissie.

Als men deze denkpiste had gevolgd, dan zouden de bevoegdheidsproblemen die we nu kunnen verwachten, zijn vermeden. Bovendien zou de hele materie op een andere wijze zijn benaderd. Men zou in dat geval van structurele samenwerking kunnen spreken. Mevrouw Verstraeten heeft gesteld dat de mogelijkheid tot die structurele samenwerking wordt geboden door het Cultureel Verdrag. Ik wil niet betwisten dat die mogelijkheid bestaat, tenminste in zoverre daarvoor de benodigde middelen aanwezig zijn. Daarom geef ik de voorkeur aan verplichtingen boven mogelijkheden. Het Taalunieverdrag verplicht tot het overdragen van bevoegdheden. Daarom vind ik het niet-toevoegen van de cultuurbevoegdheid aan het werkingsgebied van de Taalunie nog steeds een gemiste kans. Ik hoop dat men in het begin van de 21ste eeuw de Taalunie en het Cultureel Verdrag wel kan fuseren tot een Cultuurunie : d.w.z. een unieverdrag op het vlak van de cultuur. Misschien getuig ik van kwade wil, maar ik hoop dat de evolutie inderdaad zal aantonen dat dit de beste oplossing is.

De vorige sprekers hebben het in het kader van het verdrag ook gehad over het probleem van de deelname van mensen uit het veld. De suggesties van de heer Deleu zijn in dat verband pertinent. De Vaste Commissie moet een goed secretariaat hebben. Er moet minstens één hoge ambtenaar voltijds voor worden ingezet. Ik steun het voorstel van de heer Deleu over de algemene conferentie voor culturele samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen. De vaste gemengde commissie is immers beperkt, met zeven leden aan beide kanten. Wij vullen ze in met één ambtenaar en zes mensen uit het veld. Dat is goed, maar mogelijk nog altijd te weinig om rechtstreeks contact te hebben met alle categorieën van werk in die materie.

Daarom is het bijzonder interessant om om de twee jaar een conferentie te houden waarin Nederlanders en Vlamingen uit het veld elkaar kunnen ontmoeten. Zo'n conferentie moet lang genoeg duren : bijvoorbeeld drie dagen. Zo leren de mensen elkaar kennen, en is er sprake van toenadering en persoonlijke contacten. Er ontstaat een sfeer van vertrouwen,

waarbij men daadwerkelijk kan spreken van samenwerking en integratie. Dat is niet het geval wanneer in een vaste gemengde commissie ambtenaren elkaar om de drie of zes maanden gedurende enkele uren ontmoeten.

Op zo'n conferentie kunnen Vlaamse en Nederlandse geïnteresseerden uit alle sectoren hun voorstellen en grieven bekendmaken, en contacten leggen om in de toekomst samen te werken. Ik heb in het Vlaams Parlement altijd gepleit voor samenwerking en integratie. Ik geef toe dat dat vrij intellectueel en verbaal was. Men moet op het terrein kunnen meemaken hoe interessant dit in de praktijk wel is. Vandaar onze steun voor de algemene conferentie die de heer Deleu voorstelt.

Dit Cultureel Verdrag zal worden uitgevoerd tussen Nederland en Vlaanderen. Men kan zich afvragen of dit niet regionaal moet worden opgedeeld, of er geen samenwerkingsakkoorden tot stand moeten komen tussen gebieden in het Noorden en hun tegenpolen in Vlaanderen ? Deze afweging zal men volgens mij moeten maken. Ik vind dat trouwens niet zelf uit : de vraag werd met name gesteld door Frits Niessen bij de uitreiking van de Taaluniepenning aan Jozef Deleu.

De samenwerking tussen Noord en Zuid is vooral intensief in de grensgebieden. In Europa ontwikkelen zich nieuwe entiteiten. Die zijn vooral economisch georiënteerd. Zo ontstaat er een nieuwe subregio rond Noord-Brabant en Antwerpen, Zeeuws-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen, én rond de beide Limburgen waar ook nog een toenadering naar Duitsland en richting Luik is. Die ontwikkelingen zijn het gevolg van de groei van Europa, die de oude patronen verandert. Daar zou men op moeten inspelen. Uit het Noorden zouden bepaalde streken of provincies of verstedelijkte gebieden toenadering moeten zoeken met gebieden in Vlaanderen die dezelfde ontwikkeling doormaken.

Wat het administratief beheer betreft, wil ik opmerken dat de Taalunie over een secretariaat en ambtenaren beschikt. Is het niet denkbaar dat men van die bestaande structuur gebruik kan maken om het Cultureel Verdrag uit te voeren ? Die structuur kan eventueel uitgebreid, aangepast en herzien worden. Zo vermijdt men dubbel gebruik tussen beide. Het Taalunieverdrag zou zonodig kunnen worden aangepast indien daar juridische moeilijkheden uit voortvloeien.

We hebben het akkoord van 1946 overgenomen en aangepast. Het oude Belgisch akkoord vervalt en wordt vervangen door een akkoord tussen Nederland en Vlaanderen. Het Taalunieverdrag is nog steeds een unitaire aangelegenheid. Ik pleit ervoor dit vroeg of laat op ons conto te schrijven. Dat biedt meteen ook de gelegenheid de bevoegdheden uit te breiden of bepaalde bestaande instrumenten aan te passen aan de opgedane ondervinding. Eventuele competentiebetwistingen tussen de Taalunie en het Cultureel Verdrag kunnen zo vermeden worden en de samenwerking kan nog hechter worden.

Er was hier ook reeds sprake van parlementaire controle. Daar zien we hetzelfde fenomeen. De IPC voert de parlementaire controle op de uitvoering van het Taalunieverdrag uit. Twee Vlaamse en twee Nederlandse ministers volgen de dossiers op. Voor het cultureel akkoord ligt dat helemaal anders. Met het nodige vernuft en de nodige inzet kan via de gestelde kanalen misschien wat gedaan worden, maar er is een verschil.

Ten slotte wil ik nog eens benadrukken dat ik hoop dat de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen geleidelijk zal evolueren in de richting van een Cultureel Unieverdrag, in

plaats van een Taalunieverdrag en een Cultureel Verdrag. Ik sta vanmiddag graag te uwer beschikking om daar nog verder over te discussiëren.

De voorzitter : Mevrouw van der Heijden heeft het woord.

Mevrouw Nel van der Heijden-Rogier : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister-president, dames en heren, allereerst wens ik mij te verontschuldigen voor mijn laattijdige aankomst. Het openbaar vervoer tussen Noord- en Zuid-Nederland beseft blijkbaar nog steeds niet voldoende dat de kortste verbinding tussen twee punten een rechte lijn is en verplicht iedereen uit het Noorden via Roosendaal naar Brussel te reizen. Misschien zou een goed samenwerkingsverdrag op dit punt wonderen kunnen doen.

Ten tweede sta ik hier als eenvoudig hoofdbestuurslid van het ANC ter vervanging van onze voorzitter, mevrouw Baartmans, die op dit ogenblik in Zuid-Afrika is in haar hoedanigheid van voorzitter van het NBLC, het Nederlands Bibliotheek- en Lectuurcentrum, dat zijn diensten aangeboden heeft om in Zuid-Afrika goedlopende bibliotheekvoorzieningen te helpen realiseren. Dit is een voorbeeld van waarlijk culturele samenwerking, zou ik zo zeggen. Persoonlijk vind ik het een bijzondere eer haar te mogen vervangen en hier te mogen spreken als waarschijnlijk enige Noord-Nederlander.

Ten derde wil ik mij bij voorbaat verontschuldigen als er in mijn verhaal zaken aan de orde komen die door andere sprekers misschien al uittentreuren en beter belicht werden. Het lijkt me zeer waarschijnlijk dat ik in herhaling zal vervallen, aangezien mij de laatste dagen bij de voorbereiding van deze bijeenkomst is opgevallen dat je overal dezelfde bezwaren tegen, opmerkingen over, en kanttekeningen bij dit ontwerpverdrag hoort en ziet. Maar dat mag voor mij geen reden zijn om te zwijgen.

Laat me beginnen met een persoonlijke noot. Toen ik, ter vergelijking, het oude Belgisch-Nederlands Cultureel Akkoord van 1946 er nog eens op nasloeg, realiseerde ik me hoezeer mijn persoonlijke visie op en kennis van de Zuidelijke Nederlanden bepaald is door het Vlaanderen dat ik heb leren kennen via de uitvoering van dit akkoord van 1946.

Als middelbare scholiere mocht ik mee naar Amsterdam als mijn vader daar "de Belgische cursus" leidde. Ik maakte het hele programma mee met de Belgische leerkrachten, we bezochten het nog prille Zuiderzeemuseum, luisterden naar een concert bij kaarslicht in het Frans Halsmuseum, bezochten het Muiderslot, luisterden naar lezingen – die mijn pet te boven gingen, want uitgesproken door eminente professoren – maar die ik op een of andere manier toch interessant vond. Evenals voor de Zuidnederlandse gasten was dit mijn eerste kennismaking met al deze culturele geneugten. Ik heb daaraan en aan de talloze mensen die ik daar heb leren kennen, de beste herinneringen.

Ook een tweede aspect van dit oude verdrag roept bij mij prettige, bijna vervlogen beelden op. Terwijl mijn vader gastcolleges gaf in Leuven, moest ik gastvrouw zijn van een Leuvense hoogleraar die in Nijmegen kwam doceren. Of de maaltijden die ik hem voorzette, beantwoordden aan zijn culinaire maatstaven betwijfel ik, maar hij heeft nooit zijn ongenoegen laten blijken. We hebben uitermate prettige gesprekken gevoerd waarin hij me duidelijk maakte hoe het er in België aan toeging, wat de taalstrijd betekende, wat studeren in België betekende. Ik heb hem ook het een en ander verteld over de Nederlandse kant. Ik mag hierbij ook niet onvermeld laten dat in het kader van deze uitwisseling ook Franstalige Leuvense hoogleraren onze gast waren.

En na gebruik gemaakt te hebben van de inmiddels gereali-seerde gelijkschakeling van universitaire graden door zelf in Leuven te promoveren, bracht het toeval mij in de tachtiger jaren weer in aanraking met de weldaad van het Belgisch-Nederlands Akkoord – het spiegelbeeld van het eerstgenoemde – toen mijn echtgenoot, als inspecteur van het voortgezet onderwijs, de begeleider werd van de Nederlandse leerkrachten die in het kader van dat verdrag voor een prikje intensief met Vlaanderen kennis mochten maken. Ook daar heb ik de beste herinneringen aan. We hebben er veel gezien en genoten en we hebben er weer bijzonder prettige contacten aan overgehouden. Helaas zijn die cursussen op een vreemde, deels onnaspeurbare wijze in ambtelijke kringen gesmoord. Dat komt ervan als er geen democratische controle op de uitvoering van een akkoord is geregeld.

Ik heb u deze schets gegeven, niet om te pronken met mijn liefde voor mijn zuiderburen, maar om even een blik te werpen op de mogelijkheden die onder het oude verdrag bestonden ; de contacten en evenementen die er expliciet door uitgelokt werden, omdat ze letterlijk in de verdragstekst genoemd werden, én omdat er een budget voor was.

Voorzitter, u begrijpt waar ik naartoe wil. Ik sta hier niet als een laudatrix temporis acti, die nostalgisch bemijmert dat vroeger alles beter was. Ik denk dat er echt reden tot zorg is als men de huidige, wat magere en vage voornemens in oenschouw neemt die door onze beide regeringen in dit concept-verdrag wereldkundig worden gemaakt. U hebt gelijk als u zegt dat alle daarnet genoemde zegeningen desgewenst ook binnen dit raamakkoord mogelijk zijn, maar het probleem is dat dit verdrag tot niets verplicht !

Laat ik systematisch mijn vragen en twijfels uiten. Wellicht blinkt dit wat ongezouten Hollands, te weinig omzichtig, te hard. Ik schaam me zeker niet voor mijn Rotterdamse afkomst, maar ik wil evenmin iemand, op welkdanige manier ook, kwetsen. Als ik het trouwens goed heb begrepen, kwamen de vijf punten die ik nu aan de orde wil brengen, al aan bod in het betoog van de heer De Beul. Ik wil desondanks mijn opmerkingen nog eens vraagsgewijze naar voor brengen.

1. Wat is dit raamverdrag méér dan een brave intentieverklaring, waarin we zeggen dat we samen willen werken, dat we streven naar afstemming, dat we bekendheid van en met elkaar willen bevorderen, uitwisseling van informatie willen stimuleren ? Dat wil toch iedereen met iedereen ? Het is misschien gebrek aan fantasie, maar mij is niet duidelijk hoe een en ander concreet vorm moet gaan krijgen. De memorie van toelichting biedt de nieuwsgierige geen soelaas. Loopt dit verdrag door gebrek aan "body" niet de kans om te zamen met talloze andere culturele verdragen die inmiddels gesloten zijn, in de la der vergetelheid te belanden ? Het heeft te lang geduurd vooraleer het akkoord van 1946 een opvolger kreeg. Vandaar dat, zoals ik daarstraks al zei, initiatieven een stille dood gestorven zijn. En nogmaals, dit verdrag verplicht tot niets.

2. Hoe verhoudt het verdrag zich precies tot het Taalunie-verdrag ? Zijn de grenzen afgebakend ? Als in de memorie van toelichting staat dat dit verdrag ruimer is dan het verdrag van de Taalunie, dan wordt impliciet toegegeven dat ze elkaar ten dele overlappen. Was het nu echt niet beter geweest om het terrein van de Taalunie te verbreden, zoals al eerder sterk bepleit is ? Als er bijvoorbeeld gesproken wordt over overleg met elkaar over standpunten die ingenomen dienen te worden in Europese organen en fora (art. 5), en men licht dat toe met de opmerking dat het gaat over de Nederlandse taal in Europa en in de wereld, dan bevinden we ons toch rechtstreeks op het terrein van de Taalunie. Als het over to-

neel en media gaat, is taal daar het vervoermiddel van. Hoort deze materie dan thuis in de Taalunie of in dit verdrag, of deels bij het een en deels bij het ander ? De binding met de Taalunie is van zo'n essentieel belang dat die niet afgedaan kan worden met een periodiek overleg over afstemming. Indien men niet zorgt voor een stringente afbakening van competenties, dan is de kans te groot dat brandende kwesties bij geen van beide op de agenda komen, omdat men op elkaar wacht of naar elkaar afschuift.

3. Het derde punt hangt hier nauw mee samen. Waar komt het geld vandaan ? Zijn er budgetten voor de uitvoering van dit verdrag ? Ik lees daar niets over. Niemand kan mij hieromtrent ook gerust stellen. Moet men pleiten voor een eigen bescheiden bureau voor de uitvoering van het verdrag ? Het wordt misschien eentonig, maar de Taalunie beschikt wel over middelen. Waarom wordt dit verdrag zo armoedig aangekleed ?

4. Wie controleert of er iets gebeurt, en zo ja, of dat goed gebeurt ? Op geen enkele wijze is er voorzien in een controle-taak van een interparlementaire commissie of van een ander orgaan. Zou de Interparlementaire Commissie die de Taalunie bewaakt ook geen controletaak ten aanzien van de naleving van dit verdrag moeten krijgen ? Of ga ik dan te gemakkelijk voorbij aan het feit dat de twee verdragen onder twee verschillende ministeries ressorteren ?

5. Als ik het goed lees, wordt de commissie samengesteld uit drieëneenhalve ambtenaar en drieëneenhalve niet-ambtenaar per partij. Ook als ik afzie van deze wrede vivisectie, vind ik deze samenstelling niet goed. Hier, maar ook aan Nederlandse zijde, met name door de Partij van de Arbeid, is erop aangedrongen, dat de rol van het particulier initiatief belangrijker moet zijn. Van die kant namelijk is het initiatief, de bevoegdheid, en het heil te verwachten. En dan denk ik niet alleen aan mensen uit het veld die op één bepaald, afgebakend terrein hun krachten inzetten voor samenwerking – bijvoorbeeld mensen uit het onderwijs -, nee ik denk dan aan het zogenaamde middenveld, de clubs die zich breed bezighouden met onder andere de signalering van samenwerking en non-samenwerking op allerlei terreinen, zoals het ANC en het ANV beogen ; hier preek ik dan voor eigen parochie. Ik denk meer in het bijzonder aan de jonge mensen die daarvan hun dagelijks werk maken. Gaat men aan dit soort clubs – er zijn er méér dan de twee genoemde – bij de samenstelling van de commissie voorbij en benoemt men géén generalisten, dan dreigt het gevaar van toevallige aanpak en ad hoc werk. Wellicht is het u overigens bekend dat ANV en ANC nauw met elkaar zullen gaan samenwerken, hun krachten willen bundelen en misschien zelfs op weg gaan naar een tweede huwelijk met elkaar ? Dit terzijde.

Hoezeer ze trouwens al op dezelfde lijn zitten, moge blijken uit de parallele betogen van de heer De Beul en mij. Wellicht zijn de huidige vijfjaarlijkse congressen van het ANC exemplarisch voor de samenwerking tussen alle gremia, en kunnen ze dan ook min of meer worden ingebed in de ideeën dienaangaande van de heer Deleu. Ik spreek hier nu wel "à l'improviste", want daar is tot nog toe geen enkel overleg over geweest met anderen.

Overigens ben ik van mening dat in de vaste gemengde commissie expliciete vertegenwoordiging noodzakelijk is van mensen uit de grensgebieden. Want dat zijn de brandpunten van soepele samenwerking.

Voorzitter, samenwerking tussen het Nederlandstalige deel van België en Nederland op vrijwel alle terreinen van de maatschappij is nu zo veel natuurlijker en vanzelfsprekender

dan vijftig jaar geleden, toen vlak na de Tweede Wereldoorlog het vorige (maar niet het eerste) culturele verdrag tot stand kwam. Met andere woorden : burens maken nu gewoon met elkaar kennis en springen voor elkaar in de bres, of de burgemeester ze daartoe aanzet of niet. En toch mogen we niet alles maar op zijn beloop laten, in de hoop dat het vanzelf goed gaat. Nee, duidelijke afspraken oftewel een cultureel verdrag zijn nodig. Want nog steeds zijn er belemmeringen die de beoogde samenwerking in de weg staan of zelfs onmogelijk maken. Ik beperk me tot twee voorbeelden : toneel en omroep, omdat ik daar zelf het dichtst bij sta.

Het uitwisselen van theaterproducties is gelukkig een normale zaak geworden, maar zoals het Comité van Wijzen in 1991 al gezegd heeft – en sindsdien is er niets verbeterd -, er blijven problemen bij het spreiden van producties. Subsidievoorwaarden en -regelingen vormen nog steeds obstakels op de weg van samenwerking voor toneelgezelschappen.

Wat de omroep betreft : er is, als ik het goed heb, tweemaal overleg tussen NOS (Nederlandse Omroepstichting) en BRTN ; individuele omroepen maken met elkaar afspraken, maar steeds weer stuit men op de absoluut verschillende structuren, die verdergaande samenwerking belemmeren.

Het zou mooi zijn als de commissie die het Cultureel Verdrag moet gaan uitvoeren de problemen zou inventariseren waarmee clubs en individuen die willen samenwerken aan beide zijden van de grens, te kampen hebben. Na die inventarisatie kan die commissie naar oplossingen zoeken en die oplossingen voorstellen. Dan zou op democratische wijze de politieke verwezenlijking misschien werkelijkheid kunnen worden.

Mijnheer de voorzitter, behalve een grote dosis scepsis ten aanzien van het dit ontwerpverdrag, heb ik u ten slotte nog een bescheiden idee voor de concrete invulling willen geven. Ik dank u voor de mogelijkheid die u mij geboden hebt hier "in te spreken".

De voorzitter : Dank u wel, mevrouw van der Heijden. Collega's, in het afgesproken schema is opgenomen dat we tijdens de ochtend de referaten van onze gasten zouden aanhoren, en dat de middag gereserveerd is voor het stellen van vragen door de commissieleden. Ik denk dat we ons gezien het gevorderde uur het beste aan dit schema houden. Ik stel dan ook voor om nu de ochtendvergadering te sluiten, en om twee uur opnieuw te beginnen in deze commissiezaal.

– De vergadering wordt gesloten om 11.45 uur.

DEEL 2 : MIDDAGSESSIE**VOORZITTER : De heer Jef Sleenckx**

– De vergadering wordt geopend om 14.15 uur.

De voorzitter : Geachte collega's, ik verklaar de vergadering opnieuw voor geopend. Zoals we vanmorgen hebben afgesproken was het ochtendgedeelte gereserveerd voor het beluisteren van de referaten van onze gastsprekers. De middagssessie is op haar beurt gereserveerd voor het stellen van vragen aan de diverse sprekers. Er kan zich zo een discussie ontspinnen. Wie wenst het woord ?

De heer Herman Suykerbuyk heeft het woord. Wilt u er ook bij zeggen tot wie u de vraag richt.

De heer Herman Suykerbuyk : Mijnheer de voorzitter, als u het toestaat, zou ik enkele verduidelijkingen willen vragen, enkele vragen willen stellen, en – als zulks tenminste geoorloofd is – ook enkele opmerkingen willen maken.

Ik richt me tot u, dames en heren van het panel, die allen een belangrijke bijdrage hebt geleverd aan een indringende beschouwing over het ontwerp van decreet dat wij in deze commissie bespreken.

Ik wil allereerst zeggen hoe opgetogen ik ben met deze hoorzitting. Tenzij onze collega's van de Tweede Kamer in Nederland dit overbodig zouden vinden, zou ik deze parlementaire formule gebruikt willen zien om ons gezamenlijk verder te verdiepen in datgene wat zowel bij hen als vandaag bij ons voorligt.

Ik zou om te beginnen iets willen zeggen – en ik erken dat het tegelijk ook een vraag is – over een bepaald punt waaromtrent de heer Deleu de toon heeft gezet, maar dat ook door anderen is aangeraakt. Meer bepaald gaat het over de uitvoering van dit verdrag. Er rijzen ter zake immers enige vragen die hoe dan ook kritisch moeten zijn, en wel omdat we in deze commissie bij de vroeger reeds afgesloten 49 culturele verdragen vele keren – en vaak vruchteloos – om een evaluatie van de uitvoering ervan hebben gevraagd. Dat impliceert de facto ook een vraag naar de evaluatie van de werking van de Nederlandse Taalunie. Het lijkt mij in elk geval nuttig om in het kader van deze discussie daarover meer te weten te komen. Persoonlijk durf ik enige vraagtekens te plaatsen bij datgene wat de gemengde commissies doen. Meer bepaald vraag ik mij af of – zoals vanmorgen door mevrouw Verstraeten is aangehaald – de bestaande gemengde commissies wel een echte platformfunctie vervullen.

Ik heb er – ter voorbereiding van deze bijeenkomst – eventjes het rapport van de gemengde commissie van 1993 op nagelagen. Vastgesteld moet hierbij worden dat er nogal wat zaken in vragende zin in vermeld staan. We zouden inzake de uitvoering moeten weten waar we precies staan met die gemengde commissie. En dit zeker op een moment dat we moeten constateren dat we in het kader van de hier gevoerde besprekingen voor een situatie staan waarin men in het voorliggende decreet die gemengde commissie van destijds op een andere wijze wil organiseren. Dat is op zichzelf zeker goed, en zelfs meer dan goed als men het doet ter versterking van het middenveld en van het veld op zich. Vooral dit laatste is mijns inziens belangrijk. Want het bereik van het middenveld lijkt mij wat overroepen. Ik ben persoonlijk ook niet echt optimistisch over de vraag of de samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland van die aard is dat we die groep in zijn geheel (kunnen) bereiken. Als het middenveld al actief mocht zijn in deze, dan zouden we eerder van een "vrij veld" kun-

nen gewagen. De mensen in het veld daarentegen zijn accessibeler.

Een aantal zaken wijzen erop dat de samenwerking vroeger kwalitatief beter was dan nu. Ik zeg wel kwalitatief, niet kwantitatief. Maar goed, het is natuurlijk een eindeloze discussie of het aantal congressen en lezingen al dan niet een verschil maken. Ik wil dit maar eventjes meegeven om u te zeggen : niet alleen aandacht voor het middenveld, maar ook voor het veld.

Dan kom ik onmiddellijk tot de door de heer Deleu geformuleerde idee van het op regelmatige tijden (meer bepaald tweejaarlijks) houden van een algemene conferentie voor culturele samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen. Ik zou het fantastisch vinden mocht men dat gelijktijdig kunnen doen met de huidige algemene congressen van het ANC, én mocht men dat daarenboven ook in handen geven van diegenen in het middenveld die zich daarvoor in de juiste positie bevinden. Ik dacht meer bepaald van mevrouw van der Heijden gehoord te hebben dat een meer intensieve samenwerking tussen ANV en ANC op het getouw staat. Persoonlijk zou ik zoiets ten eerste toejuichen aangezien hierdoor een bijzonder representatief forum ontstaat.

Ik ga hier geen vragen stellen over de concrete organisatie ervan, aangezien dit nu nog niet echt ter discussie staat. Het gaat mij enkel om de principiële kwestie dat men dergelijke tweejaarlijkse initiatieven zou toevertrouwen aan het middenveld. Dat is een uitstekend idee, dat ik expliciet wil bijtreden, en waarover ik verder nog geen vragen wens te stellen.

Wat dit betreft heb ik dus in wezen maar een vraag. Aangaande de uitvoering van de gemengde commissies kan men zich afvragen of het wel nog zin heeft terug te gaan in de tijd. Hoe zijn de zaken in het verleden immers verlopen ? Was het meerbepaald wel een echt platform ? Men kan ook de mening toegedaan zijn dat dit op vandaag van geen enkel belang meer is, omdat er nieuwe horizonten wenken. Maar ik denk dat we hier met onze beide voeten op de grond moeten blijven staan. De uitvoering is inderdaad alles. En laat ons hierbij ook toegeven dat zo'n tweejaarlijkse conferentie slechts in die mate geslaagd mag worden genoemd, als de resultaten van de voorafgaande twee jaar behoorlijk zijn. Tot zover mijn eerste punt.

Mijn tweede punt betreft een nogal voor de hand liggende vraag over de relatie tussen dit Cultureel Verdrag en het verdrag houdende instelling van de Nederlandse Taalunie. Een onderwerp dat ik in de Interparlementaire Commissie, samen met de heer De Beul, over de loop van vele jaren heen heb besproken. We hebben daaromtrent trouwens ook samen moties ingediend, zoals de "motie-Niessen". Zoals professor Daems heeft gezegd, heeft ook de Raad voor Nederlandse Taal en Letteren van de NTU in die zin geadviseerd. Ik verwijs ook naar de uitspraken van de heer De Beul die gezegd heeft dat men op basis van de Taalunie-structuur tot een overkoepelend algemeen cultureel akkoord zou moeten komen. Maar ook hieromtrent ben ik van mening dat we elkaar niet te veel moeten wijsmaken. Waarmee ik wil zeggen dat het inderdaad correct is dat de Taalunie – in tegenstelling tot datgene dat bepaald is in dit verdrag – wel degelijk over een iets meer uitgebouwd instrumentarium beschikt. Waarom ? Omdat er een algemeen secretariaat is, wat zijn belang heeft. Omdat er een parlementaire controle is, wat eveneens zijn belang heeft. De uitgangsvraag bij dat alles moet natuurlijk zijn : wat zijn de bevoegdheden van een dergelijk samenwerkingsverband ? Wat de Taalunie betreft, is het zo dat we te maken hebben met een bevoegdheidsoverdracht op welbepaalde terreinen. Persoonlijk kan ik mij ei-

genlijk niet indenken dat men een gelijksoortige bevoegdheidsoverdracht zou betrachten met betrekking tot het hele culturele domein en al wat met culturele bevoegdheden te maken heeft aan een instelling die te vergelijken valt met de Taalunie. En dit om een aantal redenen.

Ik zou daarom aan de inleiders willen vragen daaromtrent enige duidelijkheid te verschaffen. In al mijn naïviteit ga ik er nog altijd van uit dat we misschien wel een taalgemeenschap vormen, maar daarom nog niet noodzakelijk een cultuurgemeenschap. Hierover klaarheid scheppen is natuurlijk een absolute noodzaak als het gaat over een dergelijk verdrag. Naar mijn mening kan het instrumentarium van de Taalunie wel degelijk worden aangewend, en zal dit in de praktijk ook zeer pragmatisch gebeuren. We hebben namelijk de keuze tussen enerzijds het maximalistische standpunt waarbij we het hele instrumentarium van de Taalunie ter beschikking stellen van de uitvoering van dit akkoord, en anderzijds de mogelijkheid om – na de zaak grondig te hebben overdacht – op selectief-pragmatische manier gebruik maken van het bestaande instrumentarium. Zouden we voor de eerste optie kiezen, dan zou dit meteen impliceren dat de overeenkomst waarover nu werd onderhandeld, moet worden herzien. Ik durf te hopen dat dat laatste niet de bedoeling kan zijn.

Dat betekent ook dat we ons moeten afvragen of het in het kader van dit akkoord tot een goed georganiseerde samenwerking kan komen tussen het instrumentarium van de Taalunie en diegenen die de politieke verantwoordelijkheid hebben voor de uitvoering van dit akkoord. In het verdrag staat – als ik mij niet vergis, in artikel 8 – dat men een soort van contact met de Taalunie voorziet, meer bepaald contact met de algemeen secretaris van de Taalunie. Persoonlijk vind ik dat nogal vrijblijvend.

Hoewel die samenwerking vandaag vanzelfsprekend nog niet aan de orde kan zijn, geloof ik toch dat we de minister-president moeten ondervragen over de doelstellingen die hij met dit akkoord wenst te realiseren. Op zichzelf genomen geloof ik evenwel dat het een zinnige gedachte zou zijn om het instrumentarium van de Taalunie te gebruiken, zonder dat men daaraan onmiddellijk een overdracht van bevoegdheden koppelt, tenzij dan op welbepaalde terreinen. Ik heb er evenmin iets op tegen dat men het bestaande bevoegdhedenpakket enigszins uitbreidt. Ik wil er hierbij trouwens ook op wijzen dat men bij de motie-Niessen die we destijds hebben aangenomen, niet heeft gesproken over de volledige overdracht van bevoegdheden, maar wel over een "brede" bevoegdheidsoverdracht. Dit woordgebruik wijst erop dat men niet alles wil overdragen, en wel om de eerder genoemde redenen. Ook dit tweede punt is uiterst belangrijk. Het GENT-akkoord is ondertussen al lang een feit, en heeft te maken met onderwijs. De Taalunie resulteert dan weer uit een ander akkoord. En vandaag gaat het om nog een ander akkoord. Vanuit de zorg om tot goede relaties te komen vanuit Vlaanderen en Nederland zou het aangewezen zijn om een veel grotere samenhang te bepleiten.

Persoonlijk geloof ik – en ik geef grif toe dat ik daarmee de zaken een beetje relativeer – dat de bevoegdheidsdiscussies al met al nog vrij goed zullen meevallen. Ik wil hierbij gerust accepteren dat er overlapping is. Ik vrees echter veel meer dat er een zekere windstilte zal ontstaan. Want we moeten durven toegeven dat er een afstand is tussen enerzijds datgene wat wij hier vandaag bespreken, en anderzijds datgene wat er in de praktijk gebeurt. In essentie willen we vanzelfsprekend allemaal hetzelfde. Maar de vraag is nog maar of en hoe we onze achterban in deze kunnen meekrijgen. Ik zeg dit niet zomaar. De laatste weken heb ik immers allerhande zaken

gelezen over de Taalunie, waarbij het uiteindelijk zelfs zo ver kwam dat men zich – vooral naar aanleiding van de spelling-kwestie – de vraag stelde of men niet beter de Taalunie gewoon zou afschaffen ? Ze werd immers gezien als een betuttelende instelling, die zich bezighoudt met alle mogelijke reglementeringen, en domeinen. Men vroeg zich dan ook af of het niet beter zou zijn indien ze niet zou bestaan. Een idee dat gelukkig niet door iedereen wordt gesteund. Maar dat feit toont zonneklaar aan dat er in de praktijk wel degelijk iets aan de hand is. Het minste dat er dan ook kan gezegd worden, is dat er tussen Vlamingen en Nederlanders niet echt een optimale samenwerkingssfeer heerst.

Ik stel met genoeg vast dat de grensgebieden nu blijkbaar speciale aandacht genieten. De instanties die zich daarmee bezig houden, hebben nu de naam "euregio's". Die regio's krijgen dus gelukkig wel een aanzienlijk betere behandeling dan vroeger.

Ik richt mij nu in het bijzonder tot mevrouw Verstraeten. Ik zou met name iets willen zeggen in verband met de Vlaamse regering. Persoonlijk vind ik namelijk dat men – al ware het maar uit respect voor de Vlaamse regering – moet afstaken van het stelsel van akkoorden tussen de Vlaamse regering enerzijds en Nederlandse provincies anderzijds. De Vlaamse regering vertegenwoordigt immers de hele Vlaamse Gemeenschap, net zoals de Nederlandse regering het Koninkrijk der Nederlanden vertegenwoordigt. Het spreekt hierbij voor zich dat ik niets heb tegen het feit dat er akkoorden tussen Vlaanderen en Zuid-Nederlandse provincies bestaan, noch tegen het feit dat ze in de praktijk ook worden uitgevoerd. Maar als ik het plaatje in constitutioneel opzicht scherp stel, is de gelijkschakeling tussen provincies en de Vlaamse Gemeenschap onterecht. We zouden dan ook geleidelijk van dit systeem moeten afstappen. Ik vind meer bepaald dat we principieel zouden moeten zeggen : beste collega's uit Noord-Brabant, overleg met uw collega's uit Antwerpen, wij van de Vlaamse regering zullen dan wel onderhandelen met onze collega's in Den Haag. Dat is mijns inziens de enige juiste instelling. U denkt nu misschien dat dat wat verzocht is, maar ik verzeker u dat ik bijzonder goed weet waarover ik praat.

Mijnheer de voorzitter, ik wil ten slotte nog een laatste punt dat in verband met dit verdrag mijn aandacht heeft getrokken, naar voor brengen. Ten eerste stel ik vast dat men zich ook wil oriënteren op derde landen. Ik durf te hopen dat ook Zuid-Afrika tot die groep van derde landen zal behoren. Ik vind immers dat we hoe dan ook een bijzondere band hebben met Zuid-Afrika. Ik wil hier niet opnieuw de discussie voeren of het Zuidafrikaans nu al dan niet behoort tot de Nederlandse stam. Hoe men het immers ook bekijkt het is en blijft in elk geval een aanverwante taal. Er zijn mijns inziens dan ook voldoende redenen om een speciale relatie te blijven onderhouden met Zuid-Afrika. En ik zeg wel degelijk "Zuid-Afrika", en dus niet alleen met Afrikaners.

Ten tweede wil ik het ook nog even hebben over de oriëntatie ten aanzien van Europa. We hebben destijds in de Taalunie een verplichting op ons genomen om het Nederlands in Europa te koesteren, waarbij het bevorderen van het Nederlands in de internationale instellingen ondermeer kan gebeuren door het terugbetalen van de tolkenkosten. Dit zou de positie van het Nederlands op de internationale fora wat moeten verstevigen en het gebruik ervan wat moeten aanwakkeren. We hebben echter tot onze grote verbazing, en natuurlijk ook tot onze grote spijt, moeten constateren dat dat bedrag nooit werd aangesproken. Dat kan twee dingen betekenen. Ten eerste, dat Europa zoveel middelen had – en

heeft – dat dat niet nodig was. Maar dat is zeker niet het geval voor de Raad van Europa. Anderzijds kan het niet-opnemen van de kredieten natuurlijk ook betekenen dat men van het gebruik van de Nederlandse taal afzag. Dat is natuurlijk heel erg.

Ter afsluiting wil ik nog iets zeggen over Europa zelf. U denkt misschien dat dat een ver-van-uw-bedkwestie is. Niets is echter minder waar. Want bij Europa horen er immers ook instellingen, waarvan vele hier in Brussel gevestigd zijn. Ik mag trouwens in dit verband wel poneren dat Brussel als meest zuidelijk gelegen stad van de Nederlanden de perfecte plaats zou zijn voor een Vlaams-Nederlands huis. Iets waarvoor al geruime tijd door zowel Vlamingen als Nederlanders wordt gepleit. Daar zou de in het verdrag naar voor geschoven intentie tot het bevorderen van de Nederlandse taal in Europa ook als aanspreekplaats gerealiseerd kunnen worden. Alleen al daarvoor vind ik het de moeite waard om dit verdrag goed te keuren.

Tot zover enige bedenkingen en vragen.

De voorzitter : Dank u, mijnheer Suykerbuyk. Ik stel voor dat er per vraagsteller onmiddellijk een reactie komt van de gastsprekers. Zoniet dreigt de bespreking wat onoverzichtelijk uit te vallen. Wie van de sprekers wenst te antwoorden op de interventie van de heer Suykerbuyk ?

De heer De Beul heeft het woord.

De heer André De Beul : Mijnheer de voorzitter, de heer Suykerbuyk heeft hier een aantal dingen gezegd waarop ik wens te repliceren. Zo heeft de heer Suykerbuyk gesproken over een zekere windstilte in de betrekkingen tussen Nederland en Vlaanderen wat samenwerking en integratie aangaat. De grote vraag hierbij was of men zulks inderdaad gaat remediëren met verdragen zoals het verdrag waarover we nu spreken. Het antwoord is natuurlijk dat het met verdragen alleen niet zal lukken. Er moet ook een sensibilisering van de publieke opinie aan te pas komen, zowel in Nederland als in Vlaanderen. Men moet die sensibilisering overigens ook zeer goed aanpakken. Dat wil meer bepaald zeggen : ze opbouwen rond een concreet thema dat de mensen aanspreekt.

Ik zal u hiervan een voorbeeld geven. De audiovisuele media zijn zowel in Nederland als in Vlaanderen volop in ontwikkeling. De commerciële sector wint duidelijk steeds meer terrein. Het oude systeem kan gewoon niet blijven zoals het was. Waar dat oude systeem gedeeltelijk intact is gebleven, komt het in financiële moeilijkheden. Dat is niet enkel het geval voor de "gemeenschapsomroepen" of wat daar voor kan doorgaan ; het omroepbestel in Nederland en Vlaanderen verschilt immers in aanzienlijke mate. Neen, we stellen nu ook vast dat zelfs VTM voor het eerst financieel serieus voor het blok komt te staan. Er komen ook meer en meer buitenlandse initiatiefnemers op de markt. Het is trouwens duidelijk dat die hele markt momenteel een grote evolutie kent. Niemand weet wat hiervan het uiteindelijke resultaat zal zijn. Wat iedereen echter wel vreest, of minstens zou moeten vrezen, is dat de gemeenschapsomroepen – of wat daar naar gelang van Noord of Zuid voor moet doorgaan – hoe dan ook wel eens in het gedrang zouden kunnen komen. In Vlaanderen hebben we hieromtrent reeds bepaalde maatregelen genomen. Niemand heeft echter de meest voor de hand liggende vraag durven stellen, namelijk of het probleem niet veel beter zou kunnen worden aangepakt en opgelost als Nederland en Vlaanderen zouden samenwerken ? Op die manier zijn er immers veel minder kosten, en is er tegelijk ook een grotere kans op succes. Mijns inziens ware zulks in elk geval veel beter. En ik zie dat men dat op dit ogenblik in de com-

merciële sector – die ook een feitelijke "overheid" is geworden op de domeinen van taal en cultuur – reeds duidelijk heeft ingezien. Ik vraag mij dan ook sterk af waar de overheid blijft met haar visie op deze kwestie.

Ik wil het in dit verband ook hebben over het cultureel akkoord. Dit biedt, naar mijn gevoel, de ideale uitgangsbasis voor onderhandelingen tussen de beide partijen om ertoe te komen gezamenlijk een gedeelte van de media te "runnen". Dat is zowel toepasselijk op het medium radio, als op het medium televisie. In het verleden zijn alle pogingen daartoe jammerlijk mislukt, en wel omdat nog niet iedereen de noodzaak ervan inzag. De situatie is nu echter volledig veranderd. Ik heb meer bepaald de indruk dat als men op de mensen inspreekt met dergelijke voorbeelden, ze toch wel zullen begrijpen dat samenwerking inderdaad een interessante optie kan zijn. In het Europa van morgen, en trouwens ook in de wereld van morgen, zal samenwerking hét sleutelwoord zijn. Samenwerking kan bepaalde gevaren afwenden en nieuwe toekomstperspectieven openen.

Hiervoor is het natuurlijk wel essentieel dat ook de politici willen meewerken. Ik vind meer bepaald dat de respectieve regeringen op dat vlak duidelijk hun stem zouden moeten laten horen, en een grondige interesse zouden moeten betonen. Als men hierover dan een debat op gang kan krijgen, zal het geleidelijk aan wel tot iedereen doordringen waar het in wezen over gaat. De huidige apathie zou dan wel eens kunnen omslaan in een onmiskenbare interesse, en misschien zelfs in enthousiasme.

U zegt ook dat u niet zover wilt gaan dat u een cultuurgemeenschap tussen Vlaanderen en Nederland wilt institutionaliseren, en dat u het wilt houden bij de reeds duidelijk bestaande taalgemeenschap. Ik wens er u hier toch op te wijzen dat er in Vlaanderen ook verschillende mensen zijn die betwisten dat er zoiets als een taalgemeenschap is. Ik denk hierbij meer bepaald aan een notoire professor van de universiteit waar ook de heer Daems hoogleraar is. Hij verkondigt hierover meningen die mij werkelijk doen huiveren.

Ik wil hiermee enkel aantonen dat al deze dingen relatief zijn. Men moet echter de moed hebben om te kiezen. In 1858 heeft Vlaanderen voor het Nederlands gekozen. Vandaag kunnen we, op goede gronden, spreken van een taalunie tussen Vlaanderen en Nederland. Met Europa voor de deur, en met de toenemende commercialisering op alle gebieden over de hele wereld, moeten we ook voor een cultuurgemeenschap durven kiezen. Zoiets is perfect te verdedigen.

Ik heb mij het afgelopen jaar in deze materie verdiept, en raad u aan eens de boeken te lezen die geschreven worden op het gebied van de taalwetenschap, op het gebied van de psychologie en de psychiatrie, en op het gebied van de menselijke ontwikkeling en vorming. U zult dan kunnen vaststellen dat iedereen in het wetenschappelijke milieu er vandaag van overtuigd is dat taal van wezenlijk belang is bij de vorming van de mens en dat taal ook een enorm belangrijk facet is in de wijze waarop de mens zich verhoudt tot cultuur.

De heer Herman Suykerbuyk : Als ik u even mag onderbreken, meneer De Beul, zou ik duidelijk willen stellen dat ik zeker niet het tegendeel beweert. Ik kan u bevestigen dat ik volkomen akkoord ga met wat u zegt.

De heer André De Beul : Neen, ik weet natuurlijk wel dat u niet het tegendeel beweert. Ik wil enkel het volgende zeggen. Als u een boek als "Darwins gevaarlijke idee" leest van de hand van de Amerikaan Daniël C. Dennet, over de ontwikkeling van de mensheid en over artificiële perceptie, dan

zult u beseffen hoezeer we door onze moedertaal cultureel geconditioneerd zijn. Daarom stel ik nadrukkelijk, dat al diegenen die – zowel in Noord als in Zuid – zijn opgevoed en gestudeerd hebben in het Nederlands, met de Nederlandse letterkunde in contact zijn gekomen, en zijn opgegroeid met televisieprogramma's en wat nog meer in het Nederlands, in feite – of ze dat nu leuk vinden of niet – behoren tot eenzelfde cultuurgemeenschap. Ik probeer altijd vrij eenvoudige stellingnames te vinden voor de oplossing van problemen waarover men wel honderd jaar kan discussiëren. Maar ik stel in elk geval klaar en duidelijk dat men hier wel degelijk een eigen keuze heeft.

Ik wil me als Groot-Nederlander niet op het verleden beroepen, hoewel ik niet ontken dat het verleden interessant is. Maar ik roep het verleden niet in als argument. Ik roep in tegendeel de toekomst in als argument. We hebben samen een betere toekomst indien we inderdaad zeggen : we vormen één taal- en cultuurgemeenschap.

Ik kom nu aan een volgend punt. U hebt zo uw twijfels over wat er precies met het verdrag zal gebeuren. Ikzelf had natuurlijk liever een cultuurunie in plaats van de Taalunie tot stand zien komen. Ik geef echter grif toe dat zulks op dit moment wellicht een te verregaand voorstel is. Daarom ook ben ik van oordeel dat dit ontwerp van verdrag op dit moment is meegenomen. Ik herhaal dat ik liever had gezien dat men dit verdrag nog even zou hebben opgeborgen en dat men naast de Taalunie, bijvoorbeeld, een afzonderlijk mediaverdrag had gesloten. Ik heb het hier dan wel over concrete afspraken die zouden moeten worden gemaakt. Dat zou bijvoorbeeld kunnen gaan over een gezamenlijke cultuurzender, zowel op het gebied van radio als televisie, als over een gezamenlijke wereldomroep. Als men zich via een verdrag hiertoe zou kunnen verbinden, en als men de budgettaire mogelijkheden eens grondig zou doorlichten, dan moet dit volgens mij perfect mogelijk zijn. Dat zou pas echt iets positiefs, én iets met een enorme uitstraling zijn.

Wat ik nu vrees, net zoals u, is dat het verdrag weliswaar veel mogelijk maakt, maar dat het door een zekere inertie – de windstilte waarover u het had – waarschijnlijk nog voor verscheidene jaren een tamelijk rituele "bedoening" zal blijven. Ik zeg dat niet zomaar. Ik heb namelijk al meermaals gemerkt dat er maar weinig mensen zijn die drie concrete projecten kunnen opnoemen. Ik vrees dan ook dat het, ondanks alle goede wil, zal eindigen met die vaste gemengde commissie zoals die in het verleden ook reeds bestond. Ik heb van verscheidene mensen verslag gekregen van commissiezittingen waarop twintig ambtenaren aanwezig waren en slechts vier mensen uit het veld, en waar men eigenlijk nooit veel verder is geraakt dan het uitwisselen van beleefdheidsformules en adhesieverklaringen, waarschijnlijk bij gebrek aan inspiratie. Daaruit mag zeker niet begrepen worden dat ik de schuld bij die ambtenaren wil leggen. Ik vind dat we allemaal mee verantwoordelijk zijn voor het feit dat er een soort van windstilte is.

De voorzitter : De heer Deleu heeft het woord.

De heer Jozef Deleu : Mijnheer de voorzitter, ik zou willen reageren op wat de heren Suykerbuyk en De Beul hebben gezegd. De heer Suykerbuyk heeft immers een aantal bedenkingen naar voren gebracht, die ik voor mezelf heb gereduceerd tot een viertal punten waarover ik iets wil zeggen.

Ten eerste is hij ingegaan op mijn voorstel om een algemene conferentie op het getouw te zetten. U kunt zich allicht voorstellen dat ik bijzonder blij ben dat u zich hiermee akkoord kunt verklaren. Ik heb daarnet ook vernomen dat de

meesten dit een niet onaardig idee vinden. Ik ben vanmorgen niet ingegaan op de vraag hoe zoiets zou moeten gebeuren. Dat is trouwens ook mijn taak niet. Het is uiteraard wel zo dat wanneer derden over een relatief goed functionerend apparaat beschikken, de bevoegde overheid misschien wel de opdracht kan geven om de organisatorische aspecten professioneel aan te pakken. Ik ben echter de mening toegedaan dat dat een detail is waar we vandaag niet verder hoeven op in te gaan. Vandaag moeten we ons gewoon uitspreken over de kwestie of we voor of tegen zo'n gebeuren zijn. Het gaat dus momenteel enkel maar om een principekwestie. Ik geloof stellig dat iedereen achter het idee staat dat het middenveld én het veld aan de orde moeten komen.

Vervolgens ben ik ook de mening toegedaan dat die mensen die in Vlaanderen een soort cultus van het dialect belijden, eigenlijk een niet-sociale houding aannemen. Het sociale aspect is immers sterk verbonden met de taal. Wanneer men het dialect systematisch propageert, onder meer via de media, dan berooft men de doorsnee-Vlaming van een eigen cultuurtaal. Bovendien fnuikt men het culturele perspectief van diezelfde Vlaming. De waarde van de cultuurtaal voor de gemeenschap, die bestaat uit verschillende dialectgebieden, bestaat in de bewuste keuze voor die taal. Deze taalpolitieke keuze werd reeds in de negentiende eeuw gemaakt, en we moeten daar nu niet meer op terugkomen. De Vlaamse beweging heeft nu eenmaal gekozen voor het Nederlands en niet voor het Vlaams. Uiteraard bestaan er accentverschillen, maar die doen geen afbreuk aan de verstaanbaarheid. Ikzelf spreek Nederlands met een zuiderse accent, maar de Nederlandse collega's zullen me zonder problemen verstaan. Er is met andere woorden een eenheid van taalgemeenschap, weliswaar met de nodige variaties.

Er bestaat echter – hoewel we ongetwijfeld heel wat gemeenschappelijk hebben – géén eenheid van cultuur. Wie geregeld Nederland aandoet, merkt ongetwijfeld dat er vele verschillen bestaan. Het Cultureel Verdrag is er om op het culturele vlak samen die dingen te doen die binnen de mogelijkheden liggen. De Taalunie is er om samen te doen wat móét, namelijk de gemeenschappelijke verdediging van het Nederlands. Op het vlak van het onderwijs, moeten we streven naar de totstandkoming van kwaliteitsonderwijs. Het Cultureel Verdrag moet ook openstaan voor zaken waarvan men weet dat er geen culturele eenheid is, maar die kunnen worden verwezenlijkt door het inzetten van gemeenschappelijke middelen. Toch wil ik er tegelijk voor waarschuwen om Nederlanders en Vlamingen zomaar in hetzelfde bed te stoppen. Zoiets loopt bijna zeker faliekant af. Ze kunnen echter wel in dezelfde kamer slapen, maar dan wel met het nachtkastje er veilig tussenin. De enige gezonde basis voor samenwerking is volledige gelijkwaardigheid, ook op het financiële vlak. Voor het Cultureel Verdrag moeten de Vlamingen met andere woorden evenveel bijdragen als de Nederlanders.

Heeft het Cultureel Verdrag verder ook een instrumentarium nodig? Naar mijn mening moet, om te beginnen, een hoge ambtenaar de absolute verantwoordelijkheid en de middelen krijgen om het verdrag op te starten.

Ik geloof ook dat er zich buiten de regio Vlaanderen nieuwe regio's zullen ontwikkelen op basis van nieuwe economische realiteiten.

Wanneer men ten slotte praat over de realisatie van een Vlaams-Nederlands Huis in Brussel, moet men duidelijk weten waarover het gaat. Ik ga er niet mee akkoord indien men daarmee zou bedoelen een bijhuis, een dependance, van de Nederlandse ambassade in Brussel. Dat leidt gegarandeerd tot herrie wanneer Nederlandse collega's die Vlaande-

ren niet kennen, zich te pas en vooral te onpas van de Franse taal gaan bedienen. Het moet een huis zijn van Vlaanderen én Nederland samen. Bovendien mag men het prijskaartje dat aan dit project hangt, niet uit het oog verliezen. Hiermee zal immers een zeer dure investering gemoeid zijn. Ik stel daarom voor dat men dat project nog even in de wachtkamer zet.

De voorzitter : Mevrouw Verstraeten heeft het woord.

Mevrouw Diane Verstraeten : De twee onderscheiden entiteiten, Vlaanderen en Nederland, hebben inderdaad onmiskenbaar elk hun eigen culturele specificiteit, hetgeen de zaak er niet gemakkelijker op maakt.

Wat de vraag over de samenwerking tussen de Zuidnederlandse provincies betreft, kan ik meedelen dat het afgesloten protocol tot samenwerking in geen geval gelijkgesteld kan worden met een verdrag. Daarenboven zijn er inderdaad grote verschillen qua bevoegdheid tussen respectievelijk de Vlaamse regering en de Nederlandse provincies. Die laatste zijn vanzelfsprekend een heel stuk minder autonoom.

Ten tweede ben ik de overtuiging toegedaan dat men zich bij de samenstelling van de gemengde commissie niet te veel mag vastpinnen op het verleden. Aan Vlaamse kant heeft men er meer bepaald voor gekozen om één ambtenaar af te vaardigen, naast zes vertegenwoordigers van het veld en het middenveld. Die formule zal in een beslissingsvorm worden gegoten door de Vlaamse regering. De samenstelling op zich is dus een bevoegdheid van de Vlaamse regering, maar de verschillende sectoren en strekkingen moeten erin vertegenwoordigd zijn.

De voorzitter : De heer Daems heeft het woord.

De heer Frans Daems : Mijns inziens moeten we vooral de platformfunctie van de gemengde commissie grondig uitdiepen en erop toezien dat de werking structureel in goede banen wordt geleid. Een dergelijke platformfunctie is bij dit cultureel akkoord een absolute noodzaak, om al wat er in het veld leeft degelijk te kanaliseren. Er is echter meer nodig dan een platform ; de opdracht moet ook reëel worden ingevuld en uitgevoerd. De Nederlandse Taalunie kan hiervoor enigszins model staan. Er kan immers pas van een serieuze dynamiek sprake zijn als mensen ook een specifieke en goed gedefinieerde taak hebben. Er zou zoiets als een algemeen secretariaat – zoals bij de Nederlandse Taalunie – moeten worden opgericht, dat zich voltijds aan zijn taak wijdt. Een echte inschakeling van dit bestaande secretariaat kan eventueel een optie zijn, maar dat valt nog nader te bekijken.

Inzake de onderwijsmaterie kunnen we stellen – zoals ik hiervoor gedaan heb – dat dit het werkdomein van de Nederlandse Taalunie overlapt in zoverre het om taalonderricht gaat. Toch bestaan er hier in de praktijk onrechtstreeks heel wat beperkingen voor de Taalunie. Zo onder meer het feit dat de Nederlandse Taalunie niet over budgetten beschikt om dit ook financieel waar te maken, waardoor men bijna automatisch verplicht wordt om op de diverse andere bevoegde overheden een beroep te doen. Dat zijn dan in concreto de bevoegde departementen in Nederland en Vlaanderen. Daarnaast is de Taalunie inhoudelijk ook relatief beperkt. Men komt dan ook onwillekeurig terecht bij studiedomeinen die het taalaspect overstijgen, bijvoorbeeld de didactiek.

Daarom moeten er dus duidelijke afspraken worden gemaakt over de reikwijdte van de bevoegdheden van de NTU en van het cultureel akkoord. In het kader van het cultureel akkoord en de GENT-akkoorden – die trouwens geregeld worden herzien – erkent men dat toevallige vormen van sa-

menwerking kunnen bestaan. Maar daarnaast dient er tevens een ernstige planning te worden ontwikkeld voor die thema's, onderdelen en beleidsaspecten waarvan de overheden vinden dat ze belangrijk zijn. Tussen Nederland en Vlaanderen moet op dat gebied meer samenwerking worden aangemoedigd. Twee categorieën kunnen we alvast onderscheiden : enerzijds is er het scheppen van voorwaarden opdat de samenwerking in het veld zou worden aangezwengeld. Daarmee doel ik meer bepaald op ontmoetingen tussen scholen, leraren, enzovoort. Het gaat immers om samenwerking van leraren. Anderzijds gaat het, zoals hiervoor reeds gesteld, voor een stuk om het overheidsbeleid inzake onderwijs als dusdanig. Dat kan bijvoorbeeld worden gericht op het gelijkwaardig maken van onze opleidingen, en van de daarop aansluitende diploma's. De opleiding verschilt dikwijls zeer grondig, in beide richtingen. Hoewel het diploma gelijkwaardig is, zijn er inhoudelijk grote verschillen. De gelijkwaardigheid moet dan ook voornamelijk inhoudelijk worden doorgetrokken. Ik denk daarbij aan mogelijkheden zoals eindtermen, de kwaliteitszorg in het onderwijs, enzovoort. Er zijn vele domeinen waarop beide landen voordeel kunnen halen uit deze samenwerking.

Wat ten slotte het cultuurbeleid naar derde landen toe betreft, ben ik de mening toegedaan dat de docentschappen Nederlands in het buitenland – van de Nederlandse Taalunie – daarin ook een rol kunnen spelen. Het is echter niet de bedoeling om op dit vlak concurrentie tussen Taalunie en Cultureel Verdrag in de hand te werken, maar wel om de Vlaamse inbreng op dit punt te bevorderen. Daarom zijn degelijk uitgewerkte plannen, actieplannen inzake die docentschappen, een absolute noodzaak.

De voorzitter : Mevrouw van der Heijden heeft het woord.

Mevrouw Nel van der Heijden-Rogier : Ik heb slechts een paar kleine opmerkingen die ik even kort wil toelichten.

Ik wil het met name hebben over de grensgebieden. Het is waar dat provincies andere bevoegdheden hebben dan gemeenschappen. Maar toch wil ik een lans breken voor de grensgebieden. Ik heb daarstraks al gezegd dat een aparte vertegenwoordiging ervan in de commissie een goede zaak zou zijn, omdat je merkt dat juist daar een van de kiemen voor samenwerking wordt gelegd. Ik vind dat alle samenlevingen die de Nederlandse taal als moedertaal hebben, de mogelijkheid moeten krijgen om verder te gaan dan afspraken te maken met de Vlaamse regering. De samenwerking gebeurt dan wel met twee snelheden, maar ook dat kan nog een goede zaak zijn, denk ik.

Mijn tweede opmerking geldt het al dan niet bestaan van een Nederlandse cultuurgemeenschap. Een aantal jaren geleden is mevrouw Hedy d'Ancona, toen minister van WVC, uitgefloten omdat ze beweerde dat Vlaanderen en Nederland wel één taal hadden, maar twee culturen. Dat heeft een hele rel veroorzaakt in de pers, ook in de Noordnederlandse pers trouwens. Ik wil hierbij toch nog eens in herinnering brengen wat Anton Van Duinkerken antwoordde op de opmerking dat landen verschillende culturen hebben. Hij zei dat mensen niet met elkaar trouwen omdat ze op elkaar lijken, maar omdat ze van elkaar houden.

De voorzitter : De heer Van Grembergen heeft het woord.

De heer Paul Van Grembergen : Mijnheer de voorzitter, als ik het goed heb begrepen, meen ik vooreerst uit de reacties van de panelleden te mogen opmaken dat zij zich aansluiten bij het algemene idee van een cultureel verdrag, maar dat zij eveneens de mening zijn toegedaan dat dit verdrag te veel

een vrijblijvende intentieverklaring dreigt te worden. Twee essentiële dingen zijn volgens alle sprekers noodzakelijk : geld en praktische invulling.

Ten tweede zou ik een vraag willen stellen, waarop ik graag een antwoord had gekregen van zowel een Vlaming als een Nederlander. Het feit dat we hier nu vaststellen dat er nog geen culturele unie is, mag niet al te negatief worden opgevat. Dat laat immers ook een grote ruimte open voor een vitale invulling ervan. Ik moet er ook onmiddellijk bij zeggen dat een dergelijke unie politiek niet direct gewenst lijkt. Als we een cultureel verdrag afsluiten, dan moet zoiets veeleer een richtlijn naar de toekomst toe zijn. Of we dan uiteindelijk ook echt een unie willen vormen, zullen we van dag tot dag op een pragmatische manier moeten vaststellen.

Er is zojuist ook gesproken over het feit dat er geen achterban voor een dergelijke Groot-Nederlandse gedachte aanwezig is. Er is wel een intellectueel middenveld, maar een echte achterban ontbreekt. Er is met andere woorden geen volksbeweging die achter de eenheid tussen de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden staat. Ikzelf zou bijzonder graag hebben dat die er wel was, maar in de realiteit is dat nu eenmaal niet het geval.

Een dergelijke achterban zal ook niet vanzelf ontstaan, en moet derhalve gecreëerd worden, door een doelmatige inzet van de daartoe meest geschikte middelen. Dit impliceert vanzelfsprekend gewichtige politieke keuzes.

De heer De Beul heeft bijvoorbeeld gesproken over de niet te onderschatten invloed van radio en televisie. Als ik in een der "Nederlanden" de televisie zou aanzetten om een globaal beeld te krijgen van de politieke, maatschappelijke en culturele discussie, dan zou ik op de BRTN amper iets vernemen over Nederland, en op de NOS amper iets over Vlaanderen. Mijns inziens moet het nochtans mogelijk zijn om die twee openbare omroepen ertoe over te halen de berichtgeving te globaliseren.

We kunnen hierbij een voorbeeld nemen aan de Duitsers. Zelfs toen ze in gescheiden staten leefden, hebben ze veertig jaar lang doelbewust geheel-Duits nieuws getoond. Ik heb het nu uiteraard over West-Duitsland, en niet over de DDR.

De tweede mogelijkheid om een achterban te creëren, ligt bij het onderwijs. Het gaat hier heel duidelijk om een politieke keuze. Ik herinner me uit de literatuurstudie gedurende mijn onderwijsjaren, dat zowel van Maerlant als Vondel door Noord en Zuid geclaimd worden. Terwijl zowel Gorter als Perk, de eenzaam, ook ruim bekend zijn in het Zuiden. Ik bedoel daarmee dat onderwijs de basis legt van wat ons gemeenschappelijk is. Onderwijs kan ons gemeenschappelijk bewustzijn vormen, en vorm geven aan onze kennis van de literatuur en de democratie. Zou het niet mogelijk zijn om bij de inhoudelijke invulling van het verdrag de fundamentele te leggen van de grote kring der Nederlanders, die zich uitstrekt van Brussel tot Akersloot in het noorden ? Dat moet toch een doelbewuste politieke keuze kunnen zijn.

President Mitterrand heeft cultuur altijd beschouwd als een essentieel gegeven dat niet los kon worden gezien van de politiek. Het is in het toekomstige Europa van wezenlijk belang dat we cultuur ook politiek invullen.

De voorzitter : De heer Van Rompaey heeft het woord.

De heer Hugo Van Rompaey : Mijnheer de voorzitter, geachte panelleden, collega's, ik neem aan dat ik de intuïtie mag verwoorden dat een cultureel verdrag – niet omdat het cultuur betreft – cerebraal, ritueel en academisch, een inhoudelijke

lijke basis nodig heeft. Als er wordt gesproken over de beoogde samenwerking, dan geloof ik stellig dat die er automatisch komt, zodra de termen "invulling" en "concreet" gedefinieerd zijn.

Mag ik in dat verband de panelleden vragen te reflecteren over de dimensie die de heer De Beul spontaan aan de orde bracht, namelijk de dimensie van de media. Ik zal dat concreet verduidelijken.

Als ik zie wat er gebeurt op het gebied van de lokale en regionale radio's, dan ben ik ervan overtuigd dat die – zij het dan als complementair instrument – wel degelijk ook met cultuur te maken hebben. Ter zake moeten de Nederlanders – die tot nog toe de vermoorde onschuld spelen – dan echter wel ophouden met het storen van Vlaamse zenders. Er dreigen in Vlaanderen immers weldra een aantal zeer degelijke lokale radio's ten onder te gaan omdat in Nederland op geen enkele wijze rekening wordt gehouden met de technisch nadelige effecten die voortvloeien uit het feit dat zogezegd internationaal toegewezen frequenties worden gebruikt waardoor een kwaliteitsuitzending onmogelijk wordt. We moeten die vorm van tegenwerking eerst opruimen voordat we tot samenwerking kunnen komen.

Mijnheer De Beul verwees dus al naar het mediagegeven. Maar in onze technologisch bijzonder snel evoluerende samenleving meen ik dat we ook aandacht moeten hebben voor het multimediagegeven. Waarschijnlijk zullen we aan het einde van de maand onomkeerbare, belangrijke handtekeningen plaatsen in verband met het dossier Telenet Vlaanderen. Ook op dit domein is samenwerking aangewezen.

Ten tweede stel ik vast dat machtige televisiezenders en instituten, iedereen die te maken heeft met het aanbieden van televisieprogramma's, om de haverklap voor de rechtbank slepen. Tot nu wordt door Brusselse rechters geoordeeld over de vraag wat al dan niet op het kabelnet kan komen. Ik herinner hierbij bijvoorbeeld aan de lopende procedure inzake Eurosport of TF1. Vandaar het fenomeen dat buitenlandse instanties in toenemende mate bepalen wat wij in de huiskamer kunnen bekijken.

Zou het tenslotte niet aangewezen zijn enig overleg of een vorm van samenwerking te organiseren om een antwoord te vinden op de vraag hoe men ontsporingen op het vlak van geweld, sex en andere a-culturele fenomenen op het kleine scherm kan aanpakken ?

De voorzitter : Mevrouw Verwimp-Sillis heeft het woord.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Ik zou allereerst aan de heer Van Rompaey willen opmerken dat sex – als vorm van lichaamscultuur – ook best een cultuuruiting kan zijn, maar dit is natuurlijk helemaal terzijde.

Ik wil verder de deskundigen die ons een toelichting gegeven hebben van harte danken. Wat mij hier en nu interesseert is welke rol een parlements lid kan spelen op het gebied van de samenwerking waartoe dit verdrag mogelijkheden biedt. Wat kan een Vlaams Parlements lid meer bepaald doen om deze samenwerking te bevorderen ? En zou een grondig overleg tussen parlementsleden uit Noord en Zuid hier niet aangewezen zijn ?

Het verdrag zelf vind ik inhoudelijk vrij vraag. Het reikt een globaal kader aan zonder in detail te treden over welke kant het nu precies uit moet. Over het beschikbare budget is, bijvoorbeeld, weinig informatie voorhanden. Vragen zoals hoeveel bij het vorige verdrag was ingeschreven, bleven tot nog toe onbeantwoord. Een dergelijke invulling zal zeker ook

in eenklank met Nederland moeten gebeuren. In dit opzicht rijst ook de vraag waarom er zo weinig samenwerking is tussen de Nederlandse en Vlaamse omroepen ?

Voorts ben ik benieuwd of er naast de opgesomde Nederlandse instituten in het buitenland, ook dergelijke specifiek Vlaamse instituten bestaan ?

En hoe zit het ten slotte met de mogelijke rivaliteit tussen dit verdrag en de Nederlandse Taalunie ? Waarop zal meer bepaald de nadruk komen te liggen ?

De voorzitter : De heer Van Overmeire heeft het woord.

De heer Karim Van Overmeire : Ik stel eveneens vast dat de invulling van de door het verdrag geboden mogelijkheden afhankelijk is van de goede wil van velen. Meer in het bijzonder vraag ik mij hier af, of de Nederlandse politici wel wakker liggen van dit verdrag. Is er in Nederland voldoende politieke wil om de nodige middelen vrij te maken ?

De voorzitter : De heer Van Nieuwenhuysen heeft het woord.

De heer Luk Van Nieuwenhuysen : Wat een eventuele uitbreiding van de werkingssfeer van het Taalunieverdrag betreft, vraag ik me af, of zulks niet ipso facto een competentiestrijd met het cultureel akkoord met zich zal brengen. Ter voorkoming hiervan meen ik dat het zinvol zou zijn om een werkgroep te belasten met een onderzoek naar allerlei vormen van samenwerking. Die kan volgens een welbepaald patroon te werk gaan, en op basis van zijn onderzoek een finale conclusie trekken. Alles is immers een kwestie van het duidelijk afbakenen van bevoegdheden.

De voorzitter : Ik constateer evenals de andere sprekers dat het verdrag inderdaad veeleer vaag is. Met hen vraag ik mij af hoe het concreet zal ingevuld worden, ook qua budgetten.

De voorzitter : Mevrouw van der Heijden heeft het woord.

Mevrouw Nel van der Heijden-Rogier : Mijnheer Van Grembergen, u stelt de vraag of we wel zeker weten dat we een culturele unie wensen. Maar wat verstaat u exact onder dit begrip ?

De heer Paul Van Grembergen : Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan een culturele link zoals die inzake de Franse taal bestaat tussen Quebec en Parijs. Ik denk bijvoorbeeld ook aan het Duitse cultuureigen.

Mevrouw Nel van der Heijden-Rogier : In dat opzicht meen ik dan toch te kunnen stellen dat er de facto reeds een grote mate van culturele eenheid bestaat.

U hebt het tevens gehad over de "achterban". Ook het bestaan daarvan is op het eerste gezicht niet zo evident. Maar ook hier ben ik de mening toegedaan dat die langzamerhand in de praktijk aan het groeien is.

Inzake de omroepen moet ik vaststellen dat de structuren zo verschillend blijken te zijn dat samenwerking enorme problemen oplevert. Zelf ben ik bijvoorbeeld bestuurslid van Teleac. Op dit domein zouden we ongetwijfeld gezamenlijk iets kunnen realiseren, als er niet zulke zware structurele belemmeringen zouden zijn. In Nederland ligt het omroepgebeuren voor het ogenblik daarenboven helemaal overhoop. Vandaar ook dat er een soort "commissie van wijzen" op de been is gebracht om de mediaproblematiek te bestuderen. Een gemeenschappelijke culturele zender is derhalve ook niet morgen te verwezenlijken is. Ik denk trouwens dat we sowieso

niet veel kunnen doen voordat er duidelijkheid in Nederland is.

Ook is het waar dat dit verdrag in Nederland veel minder de aandacht trekt dan hier. Er is de laatste tijd echter al veel terrein gewonnen. De heren Kok en Van Mierlo, en ook de rest van het Nederlandse kabinet, krijgen hoe langer hoe meer interesse voor Vlaanderen. In de Tweede-Kamercommissie van 30 november 1995 is dit verdrag aan de orde geweest. Er werd in Nederland echter geen hoorzitting met deskundigen gehouden. Over het algemeen getuigt het desbetreffende verslag van veel onkunde. Men staat er uiteindelijk wel positief tegenover, maar het leeft niet echt, men ligt er niet van wakker.

Afsluitend wil ik nog eens herhalen wat ik deze ochtend al heb gezegd. De gemengde commissie – waarvan de samenstelling van uitermate groot belang is – zal initiatieven moeten nemen en goed moeten luisteren naar de problemen van individuen en groepen die willen samenwerken. Laat ze aan het werk gaan, laat ze een inventaris opmaken van de problemen en laat ze naar oplossingen zoeken. Daarnaast komt het de politici toe om initiatieven op grotere schaal te nemen.

De voorzitter : De heer Deleu heeft het woord.

De heer Jozef Deleu : Mijnheer de minister-president, mijnheer de voorzitter, dames en heren, ik wil aan de heer Van Grembergen drie dingen zeggen. Zijn fundamentele vraag – "Wat willen we ?" – is een bijzonder moeilijke vraag, en het is gevaarlijk er nu een antwoord op te geven. Het is de vraag van de kleine knaap die droomt van hoe het zou moeten zijn. Ik denk dat we moeten aanvaarden dat politiek zich onvermijdelijk op drie niveaus afspeelt. Het korte-termijnniveau, op het niveau van de middellange termijn en op dat van de lange termijn.

De heer De Beul beweert dat we tot een cultuurunie moeten komen. Het komt mij echter volstrekt voorbarig voor om dat nu als een soort geloofspunt naar voren te schuiven. Men moet immers altijd met zijn tweeën zijn om samen te werken, en zoals mevrouw van der Heijden al zei, loopt men in Nederland minder warm voor dit verdrag. Laat ons die vraag dus nog niet proberen te beantwoorden, want dat leidt maar tot een soort stilstand. Dit is derhalve veel meer materie voor een grondige intellectuele discussie over hoe ver deze samenwerking wel moet gaan.

Mijn tweede punt betreft de media. Ik ben als enige Vlaming lid van de Nederlandse Programma Stichting. Ik zit daar namens de Taalunie. Het is leuk en leerzaam als Vlaming de Nederlandse taal te verdedigen binnen de Nederlandse omroep. De problemen en verschillen tussen de Nederlandse en de Vlaamse openbare omroep zijn echter zo immens groot dat we elk idee omtrent een spoedige realisatie van een soort Deltaproject mogen vergeten, hetgeen niet belet dat een dergelijk idee levend wordt gehouden naar de toekomst toe. Eerst moeten we echter accepteren dat beide partijen het eigen huis op orde brengen. Voor de BRTN werden recent belangrijke initiatieven genomen waardoor die het grootste cultuurinstituut van Vlaanderen blijft. De lange-termijnplanning mag ook niet worden vergeten. Als men tot een soort Deltaproject zou komen – televisie én radiozender én wereldomroep geïntegreerd in één station – kan men het beeld van de neerlandofonie naar buiten toe fors gestalte geven.

Derde punt – en waarschijnlijk het belangrijkste project – is het onderwijs. We zitten hier met hoofdzakelijk grijzende dames en heren, maar we zijn toch om de een of andere reden de samenwerking op het gebied van onderwijs gene-

gen. Bij de meesten van ons leeft nog een sentimentele behoefte om met Nederland samen te werken, omdat we de enge Vlaamse ruimte willen overstijgen. Hetzelfde geldt trouwens ook voor Nederlanders. Ook zij kunnen zeggen : ik wil naar Vlaanderen want ik ben Holland zat. Onze culturele ruimte is veel groter samen. Dit positieve punt is echter nog niet doorgedrongen in ons onderwijs. Ons onderwijssysteem, onze schoolboeken, onze geschiedenisboeken zijn voor een groot deel Belgicistisch. In 1830 werden onze twee landen van elkaar gescheiden en dat houden we zo. De wetenschap zal hard moeten werken om onderwijsboeken en -projecten te ontwikkelen met onze gemeenschappelijkheid als centraal thema.

De Taalunie heeft hierbij tot taak om de zorg voor de taal op zich te nemen. Het Cultureel Verdrag, van zijn kant, moet de deur openzetten naar de verwezenlijking van al de rest.

Het verhaal van de heer Van Rompaey met de moordaan-slag op lokale radio's door afgunstige Nederlanders doet mij dan weer denken aan Hercule Poirot. Een cultureel verdrag zal de rivaliteit tussen belangengroepen niet doen verdwijnen. Die rivaliteit is in vele gevallen zelfs gunstig.

Het is ook belangrijk – en dit is een reactie op hetgeen mevrouw Verwimp-Sillis heeft aangebracht – dat de Vlaamse Parlementsleden zouden vernemen hoe hun Nederlandse collega's over dit verdrag denken. Persoonlijk ken ik een aantal Nederlandse parlementsleden die deze materie grondig beheersen en het verdrag een warm hart toedragen. Ze hebben deze samenwerking met Vlaanderen in hun eigen fracties met grote overtuiging verdedigd.

Aan de heer Van Overmeire wil ik zeggen dat noch de Vlamingen, noch de Nederlanders echt wakker liggen van dit verdrag. Het is in wezen maar een kleine groep Vlamingen die zich al jaren op het praktische en het ideële vlak voor de samenwerking met Nederland engageert. De belangstelling van de doorsnee-burger voor de cultuurpolitiek met betrekking tot het buitenland is traditioneel niet zo groot. Verder kunnen de problemen tussen de Taalunie en het Cultureel Verdrag voorkomen worden door zo snel mogelijk na de goedkeuring van het verdrag door de respectievelijke parlementen, afspraken te maken voordat er zich een eigen dynamiek ontwikkelt. Met andere woorden, het is essentieel dat men probeert de bevoegdheidsconflicten voor te zijn.

De heer Sleenckx heeft gewezen op de vaagheid van het verdrag. In dit opzicht is het heel belangrijk dat men op relatief korte termijn weet via welke concrete projecten men het cultureel verdrag wil uitbouwen, en dat men bovendien ook goed weet welk budget daarvoor ter beschikking wordt gesteld. Maar dat is natuurlijk een politieke zaak.

De voorzitter : Mevrouw Verstraeten heeft het woord.

Mevrouw Diane Verstraeten : Ik wil een korte toelichting geven bij de werking van de Nederlandse culturele en wetenschappelijke instituten, en aansluiten bij de vraag van de heer Van Nieuwenhuysen.

Nederland heeft inderdaad een aantal culturele en wetenschappelijke instituten in het buitenland. Die houden zich voornamelijk bezig met cultuurspreiding en wetenschappelijk onderzoek, meer bepaald archeologisch onderzoek. Onze Nederlandse collega's hebben ons uitgenodigd om te onderzoeken of samenwerking met deze instituten opportuun zou zijn. Het is vanzelfsprekend niet aan de administratie Externe Betrekkingen om daar onmiddellijk op te antwoorden. We hebben dan ook een commissie samengesteld waarin vertegenwoordigers van de verschillende inhoudelijke departementen

zetelen – onderwijs, wetenschap, WVC, – om te onderzoeken of zij belangstelling hebben voor samenwerking met die Nederlandse instituten in het buitenland. Een dergelijke samenwerking zou in den beginne op ad hoc basis en projectmatig kunnen lopen. Na een aantal jaren, en na een grondige evaluatie, kan er dan desgewenst een structurele samenwerking en financiering vanwege de Vlaamse overheid komen. Als er wordt overgegaan tot een dergelijke structurele financiering moet er vanzelfsprekend een Vlaamse vertegenwoordiger in de beheersorganen zetelen. De commissie waarvan ik daarstraks melding heb gemaakt, is dus een ambtelijke commissie die een advies zal uitbrengen over de opportuniteit van samenwerking. Dat advies zal worden bezorgd aan de betrokken ministers, die aan de hand daarvan een beslissing nemen.

De voorzitter : De heer Daems heeft het woord.

De heer Frans Daems : Ik wil op een aantal zaken reageren. Om te beginnen wil ik het even hebben over de spelling. Want dat onderwerp raakt uiteindelijk iedereen. Voor geen enkele beslissing over de spelling vindt men een brede achterban. Zelfs niet als men beslist om niets te veranderen. Spelling is per definitie iets waar iedereen zich bij betrokken voelt en waarbij iedereen meent expert te zijn.

Ik geef hiervan een historische illustratie. Kort na 1830 is er een petitonnement gehouden in België met als voornaamste eis de spelling-Siegenbeek, ingevoerd door een "Hollander", af te schaffen. Welnu, dat petitonnement werd door heel veel Vlamingen met een kruisje ondertekend.

De spellingperikelen van vandaag lijken vooral erg. Een aantal mensen is immers bijzonder ongelukkig met de spellingwijziging. Maar dat zal altijd zo blijven.

Heel veel Vlamingen staan negatief tegenover een cultuuru-nie met Nederland om allerlei redenen. Na de federalisering zijn veel Vlamingen geneigd zich op zichzelf terug te plooiën, in plaats van open te blijven staan voor Nederland. Mijns inziens moeten we daar geen probleem van maken, maar gewoon verder werken. We moeten hierbij ook niet samenwerken om het samenwerken, of om de romantiek, maar omdat samenwerking gewoon vanzelfsprekend is en ons ook iets oplevert. Samen staan we immers veel sterker in het buitenland. Ik zit bijvoorbeeld in een project van de OESO over educatieve indicatoren. Het bestaat uit een internationaal gezelschap. De Vlamingen en Nederlanders werken daar als vanzelfsprekend samen. Dat doen we niet vanuit een of ander edel motief, maar omdat het de meest praktische werkwijze is. Dat is ook de weg die we moeten opgaan met dit Cultureel Verdrag.

De heer Sleetckx vroeg hoe we het verdrag denken in te vullen, want dat zal geld kosten. Maar misschien, zal het ons minder geld kosten dan we denken, indien we het tenminste slim aanpakken. Ik heb onlangs de nota van minister Van den Bossche gelezen waarin hij vraagt naar onderzoek omtrent begrijpend lezen in het basisonderwijs. Daarnaast is er in Nederland een expertisecentrum opgericht voor het taalonder-richt in het basisonderwijs. De universiteit van Nijmegen spendeert hier een enorm budget aan. Het ligt, me dunkt, voor de hand dat we zo'n onderzoek samen uitvoeren. We moeten dus telkens concreet zoeken : wanneer levert samen-werking ons beiden iets op ?

Over de rivaliteit tussen Taalunieverdrag en cultuuru-nie heeft de heer Deleu al een en ander gezegd. Problemen kun-nen worden voorkomen door in een vroeg stadium afspraken te maken over de bevoegdheden. Ik wil daarbij nog eens ver-wijzen naar de bereidheid van de Raad van de Taalunie om

mee te werken aan de ontwikkeling van criteria, en om deel te nemen aan besprekingen. De verdragstekst verwijst in artikel 8 naar overleg tussen de commissie en de Nederlandse algemeen-secretaris van de Taalunie. Dat is een punt dat we beter meer concreet kunnen maken.

De heer Van Nieuwenhuysen ten slotte vroeg of er geen problemen bestaan inzake de bevoegdheden. Ik verwacht dat elk land zijn eigen cultureel beleid zelfstandig zal blijven voeren inzake die materies die niet gemeenschappelijk zijn. De vraag blijft dus welke zaken we dan gemeenschappelijk moeten organiseren en welke niet. Verder kunnen we op internationaal gebied ons cultuurbeleid gebruiken als ondersteuning van onze economische inspanningen. Daar wil ik het voorlopig bij houden.

De voorzitter : De heer De Beul heeft het woord.

De heer André De Beul : Mijnheer de voorzitter, ik wil graag nog even terugkomen op een aantal essentiële punten.

Iedereen pleit voor samenwerking. Verscheidene mensen hebben zich in dat verband afgevraagd wat ons streefdoel, onze opzet, is. Nauw daarmee verbonden werd ook de vraag gesteld naar de achtergrond, het nut en de doelstellingen van deze initiatieven. Ik wil hierbij dan ook even peilen naar het waarom van die samenwerking. We willen zeker geen samenwerking om de samenwerking, dat ware immers slechts bezigheidstherapie. Zijn we dan misschien bezig met de uitbouw van een verdedigingsalliantie ? Moeten we ons verdedigen tegen Europa, de wereld, andere culturen ? Ook hier is mijn antwoord ontkennend. In het beste geval kan deze beweegreden slechts een nevenaspect van een bredere opzet vormen. Wordt dit initiatief dan misschien gerechtvaardigd door het profijtbeginsel ? Ook dat kan een gedeeltelijke rechtvaardiging vormen voor ons streven. Maar dit alles volstaat niet om ons Groot-Nederlands samenlevingscontract voldoende inhoud te geven.

Ik geloof dan ook dat we duidelijk moeten maken wat ons drijft, wat ons leidt, ons motiveert en sterkt. Onze samenwerking moet in een duidelijk perspectief worden geplaatst. En dat perspectief, dat uiteindelijke doel, moet mijns inziens de totstandkoming van een culturele integratie, van een cultureel gemenebest zijn. Ons uiteindelijke doel moet dat type van unie worden waarvan Johan Fleerackers zijn hele leven heeft gedroomd en waarvoor hij steeds heeft geijverd. Ik betreur dan ook dat de heer Deleu afstand neemt van zo'n integratiemodel. En ik betreur eveneens dat hij eraan toevoegt dat hij echte samenwerking alleen ziet gebeuren via een fifty-fifty financiële verdeelsleutel. De verdeling van de financiële lasten binnen een echt integratiemodel kan immers enkel naar draagkracht van de deelnemende partijen gebeuren.

Ik zal, aan de hand van twee voorbeelden, trachten uit te leggen waarom men integratie als doelstelling moet vooropstellen, en wat daarvan de budgettaire consequenties zijn. Over samenwerking is iedereen het eens. Samenwerking op zichzelf is al een nobel initiatief, want mensen die samenwerken, leren elkaar kennen, en hebben de neiging vanuit dit concept een groep, een eenheid te vormen. Men kan echter niet zeggen dat men voor samenwerking, maar tegen integratie is. Dan verliest men immers uit het oog dat integratie in het verlengde van samenwerking ligt.

Collega Daems heeft dit met behulp van een schitterend voorbeeld uit de onderwijssector aangetoond. We willen leerkrachten en leerlingen uitwisselen. Vlamingen moeten in Nederland kunnen studeren en vice versa. En bij deze samenwerking denkt men zowel aan het lager als aan het middel-

baar onderwijs. Men stelt voor om de diploma's, de curricula, de programma's en de eindtermen gelijk te schakelen. Handboeken, maar ook het geschiedenisonderwijs, zo stelt de heer Deleu, moeten een gemeenschappelijke kern bevatten. Deze doelstelling komt er volgens mij op neer dat men volop aan integratie werkt. Men kan dat onmogelijk anders omschrijven. Zinnvolle, doorgedreven samenwerking, die niet uitloopt op desillusies en windstilte, kan slechts als integratie, als een na te streven doel, worden vooropgesteld. Zo eenvoudig is dat. Het alternatief is gewoon niets doen.

Een tweede element heeft betrekking op de financiële aspecten van de samenwerking. Zonder de doelstelling van integratie leidt samenwerking ertoe dat men de budgettaire lasten over een fifty-fifty verhouding zal willen spreiden. Als we elkaar enkel waarderen voor zover we samen profijtelijke projecten kunnen opzetten, dan zal de grote partner aan zijn kleine collega zo'n fifty-fifty verhouding willen opleggen. Maar als men uitgaat van het integratieprincipe, dan zal de grote partner eerder geneigd zijn om – zoals ik hiervoor reeds zei – die lasten naar draagkracht te verdelen.

Zo'n fifty-fifty benadering maakt sommige samenwerkingsprojecten overigens onmogelijk. Men voert bijvoorbeeld aan dat het nooit tot zo'n samenwerking is gekomen op het cruciale domein van de media. Iemand als de heer Cas Goossens zou u kunnen uitleggen dat de reden van financiële aard is. De Nederlandse omroep werkt, in vergelijking met de Vlaamse omroep, met een zeer groot budget. Als de Vlaamse omroep aan elk uitzenduur gemiddeld 100.000 frank besteedt, dan is dit bedrag in Nederland vijf of zes keer groter. Als men dus stelselmatig co-producties zou organiseren, en men zou de kosten delen, dan zou de BRTN gewoon bankroet gaan. Zo'n samenwerking, gebaseerd op het profijtbeginsel in strikte zin, is uit den boze. Maar zo'n samenwerking kan daarentegen wel, als men ervan uitgaat dat onze inbreng in zo'n cultureel net (radio en/of televisie) gebeurt a rato van, bijvoorbeeld, een tweederde/eenderde verhouding. Dat lijkt redelijk, want er zijn zes miljoen Vlamingen, en vijftien miljoen Nederlanders. Maar om daartoe te komen moet men dus enigszins willen afstappen van dat profijtbeginsel.

Sommigen zeggen dat zo'n samenwerking in de mediasector pas kan als iedereen eerst voor eigen deur heeft geveegd. In Nederland doet men dat, in Brussel ook. Laten we dus daarover spreken wanneer het stof is opgeklaard – zo wordt gezegd. Maar dan zal het volgens mij te laat zijn. Want achter het gordijn van het opgejaagde stof is alles ondertussen al lang vastgelegd. Dan heeft iedereen al een standpunt ingenomen, en heeft het geen zin meer om nog met elkaar te spreken. Het medialandschap is vandaag in beweging : daarom ook moet er vandaag gepraat worden. De nieuwe administrateur-generaal van de BRTN zou vanuit de regering instructies moeten krijgen om niet vanuit een Vlaamse, maar vanuit een Groot-Nederlandse visie te handelen. Hetzelfde geldt ook voor de commerciële televisie. Het komt mij trouwens voor dat de commerciële televisie in het Nederlandse taalgebied wél zo'n samenwerking zal organiseren.

We zijn aangewezen op samenwerking, maar daarbij moet dus wel de wil tot integratie bestaan. Ik kan mij bijvoorbeeld best indenken dat de BRTN beslist om een van haar netten samen te laten gaan met een Nederlands net. Zo'n cultureel net zou, naast Arte, een unicum in Europa vormen. Maar dan moet de integratiegedachte primeren. Dit voorstel heeft volgens mij trouwens niets revolutionairs.

Sommigen zeggen ook dat de grote verscheidenheid een culturele unie in de weg staat. Ik vind dit een bijzonder dubieuze opmerking. Europa, waarbinnen zoveel verschillende

culturen leven, wordt aan alle kanten bejubeld wegens die culturele rijkdom. Maar er bestaat geen Europese cultuur. Naar analogie kan ik dus ook stellen dat de rijkdom van de vele subculturen in het Nederlandse taalgebied aanleiding moet geven tot gejubel over de Nederlandstalige cultuurgemeenschap. De onderliggende verschillen zijn groot. Maar de samenhorigheidsgevoelens en het culturele eenheidsgevoel tussen, bijvoorbeeld, Nederlandse en Vlaamse Limburgers is veel sterker dan elke andere willekeurige vergelijking die men op Europees vlak zou kunnen oproepen.

Ik zou in dit verband trouwens ook een samenwerking willen bepleiten tussen de regio Limburg, met haar nieuwe groeipool, de stad Maastricht, en de regio Zuid-West-Vlaanderen, met haar groeipool Kortrijk. Dat zijn vergelijkbare regio's. Allebei groeipolen, met – vanuit geschiedkundig oogpunt – gemeenschappelijke kenmerken.

De Nederlandstalige cultuurgemeenschap zie ik als een mooi glasraam, met vele mooie stukjes, die door een glazenier in elkaar werden gepast. Het resultaat is een aantrekkelijk geheel. Men moet dat durven erkennen, en daar ook naar durven handelen. Zoniet dan dreigen al onze inspanningen louter bezigheidstherapie te zijn, en zullen we op korte termijn in de totale windstilte terechtkomen. En die windstilte zal de schepen der volkeren zeker niet doen varen.

De voorzitter : De heer Deleu heeft het woord.

De heer Jozef Deleu : Ik zou aan de Vlaamse parlementsleden nog drie dingen willen zeggen.

Ten eerste moeten ze er in de kortst mogelijke tijd voor zorgen dat de cultuurbegroting in Vlaanderen verdubbelt. Als Nederland dat geld ervoor overheeft, dan moet Vlaanderen er ook zoveel voor overhebben. Nederland besteedt nu aan cultuur zes keer zoveel als Vlaanderen. Laten we nu beginnen de cultuur in Vlaanderen au sérieux te nemen, en de desbetreffende begroting op het niveau van Nederland te brengen. Dan, en alleen dan, zullen er middelen genoeg voorhanden zijn om inderdaad, waar nodig, in het kader van het Cultureel Verdrag ons mannetje te staan.

Ten tweede, Ik ben gedurende acht jaar lid geweest van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren. Men kan dit slechts gedurende acht jaar zijn, want daarna heeft men nog eens acht jaar nodig om daarvan te herstellen. Voor alle duidelijkheid : ik bedoel dit wel degelijk voor de grap ! Gedurende die acht jaar vertrok ik met de trein vanuit Kortrijk naar Den Haag. In Antwerpen stapten de andere Vlamingen in. En van Antwerpen tot Den Haag hoorde ik niets dan gefrustreerde Vlamingen die zeiden dat ze zich weer door de Nederlanders zouden laten "rollen". In het tweede jaar was ik zo van passie en woede vervuld, dat ik in volle vergadering zei dat de hooggeleerde Vlaamse professoren nu maar eens in het gezicht van de Nederlanders moesten herhalen wat zij in de trein hadden gezegd. Ze moesten maar eens voor hun standpunt vechten. Bij de terugkeer, doken we de Antwerpse kroegen in om de wonden te likken. Gelukkig waren dit niet mijn wonden, want persoonlijk heb ik mij nooit gekwetst gevoeld.

We gebruiken nu een terminologie waarvoor we absoluut nog niet rijp zijn. We gebruiken termen als "integratie". Ik richt mij hier in het bijzonder tot de heer De Beul. Ik kan u zeggen dat in de 39 jaar dat ik samen met Nederlanders tijdschriften uitgeef, er nooit ruzie is geweest, terwijl alles toch kon worden gezegd.

Ik stel vast dat de mentaliteit van de verknechte en gekneusde Vlaming, die zich niet als een persoon van stand kan

gedragen, en niet voor zijn standpunt kan opkomen, nog steeds leeft bij sommigen. Assertiviteit staat in Nederland hoog in aanzien. Zij hebben een traditie van democratie, terwijl wij er een van verknechting hebben. Daar moeten wij eerst uit geraken, en dan zien we wel verder.

Ten derde, ik ben geen Groot-Nederlander, omdat bijna alle Groot-Nederlanders Groot-Nederlander zijn zonder de Nederlanders ! Men vindt alleen – vanuit een oude flamigantische traditie – Groot-Nederlanders in Vlaanderen. Ik behoor tot de neerlandofonie, die grote culturele ruimte waarin Nederlands wordt gesproken. Dat is mijn primaire biotoop. Ik behoor echter niet tot het soort flaminganten dat Groot-Nederland te voorschijn tovert wanneer het eventjes slecht gaat. Van zo'n attitude willen de Nederlanders – terecht – niet weten. Maar ik wil met die Nederlanders aan tafel zitten, en niet alleen met Vlamingen die zichzelf bezatten aan Nederland zonder dat er Nederlanders bij zijn. Dat is de kern van de zaak.

Ten slotte ben ik van mening dat in sommige gevallen de samenwerking wel degelijk kan leiden tot integratie. Alles wat de Stichting Ons Erfdeel doet – en hoewel ik niet van plan was om voor eigen winkel te spreken, zie ik mij daartoe nu wel verplicht – is totaal geïntegreerd op het vlak van medewerkers, personeel en financiering. Daar zit geen grote theorie achter. Er staat alleen "Algemeen Nederlands tijdschrift" of "Vlaams-Nederlandse Stichting".

Wij zitten nu in het Vlaams Parlementsgebouw, en ik ben daar gelukkig om. Wij moeten echter voorkomen dat de Vlamingen in een situatie worden gedwongen waarvoor ze nog niet de nodige maturiteit hebben bereikt. Door het gemeenschappelijk belang ervaren wij dat het ook voor Vlamingen nuttig is die grote ruimte te hebben, want – laat dat duidelijk zijn – ik ben gewonnen voor samenwerking met Nederland omdat ik in eerste instantie bang ben voor het Vlaamse provincialisme.

De voorzitter : Hiermee zijn wij aan het einde van onze werkzaamheden gekomen.

Ik wil uit naam van onze Vlaamse parlementsleden de genodigden nog eens hartelijk bedanken voor hun komst en voor hun bijdrage tot dit debat.

In de loop van dit debat vond ik bij tijd en wijle dat ik toch een beetje van een cultuurbarbaar was, omdat ik soms wat te weinig bezig ben met het algemeen-culturele beleid. Dit belet echter niet dat ik onze discussie en de uitvoerige antwoorden van de panelleden als bijzonder boeiend ervaren heb.

Ook is het mij opgevallen dat onze gasten op het terrein actief zijn, en niet zomaar achter hun bureau zitten. Dit praktisch perspectief heeft onze discussie eveneens ten zeerste verrijkt.

Ik verklaar de vergadering voor gesloten.

– *De vergadering wordt gesloten om 16.39 uur.*

De verslaggever,

Fred DIELENS

De voorzitter,

Jef SLEECKX